

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociologie a andragogiky

**SOCIO-EKONOMICKÉ ASPEKTY BYDLENÍ SENIORŮ V
PROSTĚJOVĚ**

SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF HOUSING FOR SENIOR IN PROSTĚJOV

Bakalářská diplomová práce

Monika Merdová

Vedoucí bakalářské diplomové práce: doc. PhDr. Dana Sýkorová, Ph.D.

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 25. března 2015

.....
Monika Merdová

Poděkování

Tímto děkuji vedoucí bakalářské práce paní doc. PhDr. Daně Sýkorové, Ph.D., za její cenné rady, připomínky a za čas, který mi věnovala. Dále děkuji všem osobám, které vznik této bakalářské práce umožnili. Mé díky patří i rodině za jejich trpělivost a podporu.

Obsah

Úvod.....	6
I. Teoretická část.....	7
1 Problematika stáří a stárnutí.....	7
1.1 Vymezení pojmu stárnutí.....	7
1.2 Vymezení stáří.....	9
1.2.1 Etapizace stáří.....	10
1.3 Mýtus chudoby seniorů.....	11
1.4 Demografické stárnutí.....	12
1.4.1 Demografické stárnutí v České republice.....	13
2 Typy bydlení pro seniory.....	15
2.1 Definice bydlení pro seniory.....	15
2.1.1 Požadavky na bydlení.....	15
2.2 Bydlení seniorů ve svém původním bydlení.....	19
2.3 Bydlení seniorů v městském bytě.....	21
2.4 Bydlení seniorů v domově s pečovatelskou službou.....	22
2.5 Bydlení v domově pro seniory.....	24
3 Sociální služby.....	26
3.1 Sociální služby.....	26
3.1.1 Pečovatelská služba.....	28
3.1.2 Příspěvek na péči.....	28
II. Empirická část.....	30

4	Město Prostějov	30
5	Metodika výzkumu	33
5.1	Cíle výzkumu	33
5.2	Výzkumné otázky	33
5.3	Výzkumné hypotézy a jejich operacionalizace.....	34
5.4	Metoda a výzkumná technika	35
5.5	Výzkumný vzorek.....	36
6	Analýza a interpretace výsledků výzkumu	38
6.1	Analýza a interpretace výsledků analýzy dokumentů	38
6.1.1	Nájemní bydlení.....	38
6.1.2	Byty v osobním vlastnictví	40
6.1.3	Byty v družstevním vlastnictví	41
6.1.4	Byty v domovech pro seniory	41
6.2	Analýza a interpretace výsledků dotazníkového šetření.....	43
7	Shrnutí výzkumu	52
	Závěr.....	55
	Anotace.....	58
	Abstract	59
	Seznam použitých zdrojů	60
	Seznam grafů a tabulek	65
	Seznam příloh.....	67

Úvod

Město Prostějov se od roku 2000 řadí mezi první tři města v rámci Olomouckého kraje, které vykazují nejvyšší průměrný věk. Již v roce 2000 přesáhl počet seniorů v Prostějově počet dětí. (Prostějov, 2013). Město Prostějov „stárne“ a tak se jeho pozornost začíná zaměřovat na problematiku seniorů. Jedním z nejdiskutovanějších problémů je bydlení seniorů. K tomuto problému se váže mnoho otázek, jako např.: Je město schopno poskytnout seniorům bydlení, které odpovídá jejich potřebám? Je schopno poskytnout cenově dostupné bydlení pro seniory? Jaké existují možnosti bydlení pro seniory v Prostějově? Jak vypadá bydlení samotných seniorů ve vztahu k jejich finanční situaci? Všechny tyto otázky se staly důvodem volby tohoto tématu pro tuto bakalářskou práci.

Smyslem této práce je najít odpovědi na otázky uvedené v předchozím odstavci. Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Cílem teoretické části je vymezit důležité pojmy související se seniory a jejich bydlením. První kapitola pracuje s pojmy stáří a stárnutí. Oba pojmy vymezuje a uvádí je do širší souvislosti. V kapitole není opomenut ani popis mýtu chudoby seniorů, který úzce souvisí s cílem práce a popis demografického stárnutí české populace. Druhá kapitola se zabývá bydlením seniorů. Pojem je definován a dále je s ním pracováno při vymezení kritérií pro bydlení seniorů a při popisu možností bydlení a jejich charakteristik. Další kapitola pracuje s pojmem sociální služby a jejich napojením na sociální bydlení pro seniory.

Empirická část zpracovává problematiku bydlení pro seniory za pomoci kvantitativního výzkumu formou analýzy dokumentů a dotazníkového šetření. Cílem této části je vytvořit ucelený přehled bydlení pro seniory v Prostějově z hlediska kapacitní a cenové dostupnosti a pohlédnout na bydlení pro seniory zejména v souvislosti s finanční situací očima samotných seniorů. Jednotlivé kapitoly této části se zabývají vymezením výzkumného problému a jeho převedením do měřitelné roviny, výsledky výzkumu a jejich interpretací a shrnutím zjištění výzkumu.

I. Teoretická část

1 Problematika stáří a stárnutí

Stáří je poslední vývojovou etapou v životě člověka. Někteří jej nazývají „listopadem života“. Stejně jako tato část roku i období stáří znamená zklidnění, oddych a uvolnění, zpomalení životního tempa. Lidské tělo i psychika v tomto období prochází mnoha změnami, viditelnými i těmi, které nejsou vidět. Stárnutí se ovšem netýká pouze fyzického stavu, ale i psychického a sociálního.

V následujících podkapitolách vymezují pojmy stárnutí a stáří, uvádím etapizaci stáří a v neposlední řadě se zaměřuji na jeden z mýtů, který je velmi významným ekonomickým aspektem pro seniory.

1.1 Vymezení pojmu stárnutí

Nejprve je nutné vymezit pojem stárnutí. Jak uvádí Topinková: *„Stárnutí je specifický, nezvratný a neopakovatelný biologický proces, který je univerzální pro celou přírodu a jehož průběh je nazýván životem. Délka života je přitom geneticky determinovaná a pro každý druh specifická“* (Malíková, 2011, s. 15)

Pacovský specifikuje stárnutí fyziologické a patologické. Fyziologickým stárnutím míní normální součást vývoje lidské života. Patologickým stárnutím myslí stárnutí předčasné, nebo takové, kdy je kalendářní věk nižší než věk funkční (Malíková, 2011, s. 15).

Stárnutí může být podle Langmeiera a Krejčířové definováno také jako souhrn změn ve struktuře a funkcích organismu, které způsobují zvýšenou zranitelnost, úbytek schopností a výkonnosti a které narůstají v terminálním stadiu a ve smrti (tamtéž, s. 15).

Na definicích Topinkové, Pacovského a Langmeiera s Krejčířovou uvedených v předchozím odstavci lze ukázat, že definic existuje celá řada, všechny však mají jisté společné znaky. Označují stárnutí za proces,

kterému podléháme všichni bez rozdílu, jehož průběh se však u každého liší. Navzdory uvedenému faktu však lze najít znaky, které se v různé míře a v různém tempu projevují ve stárnutí každého jedince. Tyto společné znaky se projevují v oblasti biologické, psychické i sociální (Kubišová, 2010, s. 9). Podle toho také rozlišujeme stárnutí na biologické, psychické a sociální. Jednotlivé oblasti stárnutí však nemůžeme označovat za autonomní procesy, neboť jedno vychází z druhého, anebo je jím alespoň podmíněno (Bumbálek in Mühlpachr, 2005, s. 22-23).

Biologické stárnutí. Představuje změny, ke kterým dochází v lidském těle, které ovlivňují fyzické fungování člověka a vyjadřují celkový stav lidského organismu. Znamená tedy stárnutí „zvenku“ i „zevnitř“. Příklady biologického stárnutí jsou stárnutí kůže (vrásky, záhyby), šednutí vlasů, úbytek svalové hmoty, úbytek fyzických sil a zdatnosti v důsledku zhoršujícího se výkonu jednotlivých orgánů, jako jsou plíce, srdce či mozek či ochabování svalů (Stuart-Hamilton, 1999, s. 22-35; Tvaroh, 1983, s. 54-77). Na změření biologického stárnutí člověka neexistují žádné prostředky. Žádný univerzální prostředek ani existovat nemůže, protože tempo stárnutí, jak vyplývá z uvedeného textu, je silně individuální.

Psychické stárnutí. Je jím míněno pocíťování stárnutí samotným seniorem. Jde o individuální vnímání všech změn, které s sebou stárnutí a stáří přináší. Vnímání změn může vést k přehodnocování životních cílů seniora, může způsobit charakterové změny, může mu způsobit i stav dezorientace (takovou situací může být odchod do důchodu a následná ztráta „zajeté“ rutiny a příliš volného času). Z uvedeného příkladu vyplývá spojitost se stárnutím sociálním (Malíková, 2011, s. 22). Na průběh psychického stárnutí mají vliv i důsledky biologického stárnutí, jako je pokles fyzických sil a s nimi spojená únava. Vyrovnání se s těmito změnami, ač typickým pro stáří, může být pro seniora velmi stresující a může negativně působit na jeho psychiku. Psychické stárnutí tedy není

jednoduchým procesem a je podmíněno mnoha faktory (Malíková, 2011, s. 21; Tvaroh, 1983, s. 110-112).

Sociální stárnutí. Ztráta rolí. Takto by se dalo definovat sociální stárnutí. Jedná se více méně o sociální konstrukt, jehož počátek je stanoven odchodem do důchodu (Chrastecská, 2010, s. 14-15; Mühlpachr, 2005, s. 19). Senior přichází o sociální roli, sociální kontakty a celkově dochází ke změnám v sociálním postavení, nemluvě o změně ekonomického zajištění. Sociální stárnutí však nemusíme nutně vidět pouze negativně, neboť přináší volný čas, který může senior věnovat svým koníčkům, rodině (přináší nové sociální role, mezi které patří např. role prarodiče) či hledání nových sociálních kontaktů (a to za pomoci např. univerzit třetího věku, klubů seniorů, zájmových sdružení,...). Sociální stáří s sebou přináší zápory i klady a je na každém seniorovi, jak s nimi vyrovná (Kubišová, 2011, s. 11-12).

1.2 Vymezení stáří

V předchozím textu jsem několikrát uvedla pojem stáří, proto je potřeba jej přesněji vymezit. Jak cituje Hayflick: „*Stáří je ono období života, kdy se stále více věcí stává naposledy a stále méně věcí se stává poprvé.*“ (1997, s. 171).

Ekerdt vymezuje stáří jako vývojové období, kdy dochází ke ztrátám, ale i ziskům. I když podotýká, že negativní poměr ztrát a zisku roste s rostoucím věkem (Bumbálek in Mühlpachr, 2005, s. 22). Stáří není ani chorobou, přestože vykazuje zvýšenou přítomnost chorob. Ztráta soběstačnosti i častější výskyt chorob nemusejí být nutně (ale často jsou považovány) následkem stárnutí (Mühlpachr, 2004, s. 16)

Stáří je výsledkem procesů stárnutí. Je to závěrečná etapa života, která čeká každého člověka. Může, ale nemusí být nepříjemná, velkou roli hraje především zdraví. Je individuální a specifická, stejně jako stárnutí.

Nejznámějším měřítkem pro vymezení stáří je kalendářní věk, tzn. počet dnů uběhlých ode dne narození do současnosti. Stáří je potom

vymezeno „... dosažením určitého, arbitrárně stanoveného věku, od něhož se empiricky obvykle nápadněji projevují involuční změny. Uplatňuje se rovněž demografické hledisko – čím více seniorů ve společnosti ..., tím vyšší hranice stáří.“. Nejedná se o velmi přesný prostředek pro vymezení stáří (viz výše), většina etapizací stáří se však od něj odvíjí, jak demonstruji v následujícím textu (Mühlpachr, 2005, s. 21).

1.2.1 Etapizace stáří

V literatuře lze najít několikero etapizací stáří. Já se budu snažit popsat ty nejvýznamnější.

Nejčastěji popisovaným dělením stáří je kategorizace na 3. a 4. věk. Jedním z autorů, který této kategorizaci využívá je Mühlpachr. Ten uvádí tzv. sociální periodizaci stáří, kterou dělí na čtyři věky. Prvním věkem je označováno dětství a mládí, druhým věkem je pojmenována dospělost, třetím věkem je označováno postproduktivní období života související s odchodem do důchodu a čtvrtým věkem bývá nevhodně označováno obdobím závislosti (2005, s. 19-21).

Kategorizaci na 3. a 4. věk využívá také Stuart-Hamilton. Ten označuje třetí věk za aktivní a nezávislou část života ve stáří (senior dokáže sám uspokojit své potřeby). Čtvrtý věk označuje shodně s Mühlpachrem za období závislosti na druhých. Oba autoři 3. a 4. věk vymezují jeho charakteristikou.

Peter Gruss tu samou kategorizaci jakou uvádějí Stuart-Hamilton a Mühlpachr vymezuje za pomoci kalendářního věku. Za 3. věk označuje období od 60 do 80 let. Za 4. věk potom období od 80 do 100 let (Salfická, 2011, s. 8).

Pacovský a Heřmanová dělí stáří podle členění Světové zdravotnické organizace na mladé stáří od 60 let do 74 let, vlastní stáří od 75 do 89 let a dlouhověkost od 90 let (1981, s. 14). Mühlpachr uvádí členění častěji používané, které pouze v detailech upravuje předchozí členění. Za mladé

seniory považuje až 65leté seniory, za velmi staré seniory (dlouhověké) považuje již 85leté (2005, s. 20-21).

Opomenut by neměl být ani ten fakt, že každý senior je tak stár, jak se sám cítí, tedy jedna z etapizací může být i subjektivní pocit stáří jedince.

1.3 Mýtus chudoby seniorů

Lze říci, že mýty o stáří jsou každodenní realitou a značná část společnosti (a mezi ní i samotní senioři) pohlíží na stáří automaticky skrze tyto mýty a vytváří si tak negativní postoj ke stáří a seniorům. Při hlubším pohledu na obsah těchto mýtů však zjistíme, že většinou obsahují fakta zkreslená, „přifouknutá“. Stáří může být aktivní částí života, ve které si senior může splnit cíle, kterých se mu zatím nepodařilo dosáhnout (Haškovcová, 2010, s. 42-47).

Haškovcová pojednává ve svém Fenoménu stáří celkem o třinácti mýtech z různých oblastí, jako jsou potřeby seniorů, lékařství či představy o stáří (tamtéž, s. 42-47). Pro účely této práce jsem se však zaměřila na jediný, který silně souvisí s bydlením seniorů, a tím je mýtus o chudobě.

Tento mýtus pojednává o chudobě, která postihuje všechny seniory bez rozdílu (Sýkorová, D., 2006, s. 155-156). Z čeho hrozba chudoby pochází? Haškovcová se domnívá, že relativně nízké, stagnující důchody a oproti nim neustále rostoucí ceny bydlení, zboží a služeb jsou zdrojem tohoto ohrožení (2010, s. 45). Je holým faktem, že senioři v dnešní době se svými příjmy vycházejí jen tak tak. Jejich příjmy se rapidně zmenšily odchodem z trhu práce, ale jejich výdaje rostou (ať už na bydlení, jídlo či zdravotní potřeby). Ne vždy dosáhnou na vše, co potřebují či co by chtěli. Navíc sklony seniorů srovnávat svoji situaci s ekonomicky aktivním obyvatelstvem v nich nakonec vzbouzí pocit subjektivní chudoby. Objektivní chudoba se však týká jen několika málo z nich.

Sýkorová podotýká *„Mýtus univerzální a ve stáří „samozřejmé“ chudoby byl v 90 letech posílen důsledky transformačních procesů, které jsou interpretovány mnohdy jako „nepřátelské“ vůči seniorům... Seniory*

handicapuje fakt, že v podmínkách „reálného socialismu“ se jen stěží mohli finančně zajistit na stáří a jejich nynější životní úroveň je tak převážně určena aktuálním objemem starobní penze.“ (2006, s. 156). I přesto považuje Sýkorová za chudobou nejohroženější skupinu mladé rodiny s dětmi.

Senioři jsou do jisté míry ohroženi chudobou z důvodu nízkých příjmů a vysokých cen. Cestu z takové situace si hledají za pomoci různých strategií účinných i neúčinných. Tento mýtus tedy s odvoláním na výše popsané nepovažují za zcela pravdivý, alespoň v aspektech jako je univerzálnost a samozřejmost platnosti pro všechny seniory.

1.4 Demografické stárnutí

V předchozích podkapitolách bylo vymezeno stárnutí individuální (tedy z pohledu jedince). V této podkapitole se zaměřuji na popis stárnutí z hlediska populace.

Demografické stárnutí patří mezi nejdiskutovanější a nejzávažnější otázky společnosti, které se v současné době týkají všech vyspělých zemí. Demografické stárnutí populace způsobuje několik příčin. Je to pokles porodnosti (pokles potencionálních pečovatелů a zároveň i pracovní síly, která by vydělávala na důchody seniorské populace), pokles úmrtnosti a prodlužování naděje na dožití¹. Celý proces demografického stárnutí způsobuje výrazný nárůst podílu osob starších 65 let. Dle demografických prognóz bude tento trend stárnutí populace pokračovat. Rostoucí podíl seniorů v populaci se pojí s mnohými obavami. Největší obavou jsou vysoké náklady na sociální a zdravotní péči, které vyvstávají v souvislosti se zlepšováním zdravotního stavu seniorů a posunem chronických chorob do vyššího věku (vznikne rostoucí nutnost sociální a zdravotní péče o nesoběstačné a chronicky nemocné seniory). Velmi diskutovaným důsledkem stárnutí populace je i udržitelnost financování důchodového

---

¹ „Jedná se o hypotetický údaj, který říká, kolik let by se člověk určitého věku dožil, pokud by úroveň a struktura úmrtnosti zůstala stejná jako v daném roce.“ (ČSÚ, 2014).

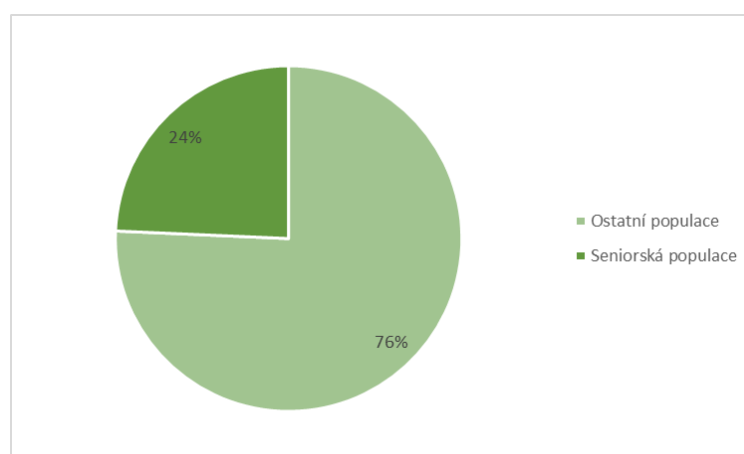
systému a potýkání se s úbytkem a nedostatkem pracovních sil (Svobodová, 2010, s. 186-187).

1.4.1 Demografické stárnutí v České republice

Česká republika patří mezi země, které se potýkají s růstem populace seniorů. To je patrné z výsledků sledování obyvatelstva podle hlavních věkových kategorií Českého statistického úřadu. V roce 1920 tvořili senioři (občané 65+) pouhých 6,2 % z celé populace. V roce 2013 tvořili senioři celých 17,1 %. Došlo tedy k nárůstu seniorské populace o 10,9 % (ČSÚ, 2014). Vzhledem k faktům uvedeným v úvodu podkapitoly je zde nutné uvést i podíl věkové kategorie 0-14 let. Ten v roce 1920 tvořil 27,8 % z celé populace. V roce 2013 však činil pouhých 14,9 %, což je následek snižující se porodnosti. Jak lze vidět, poměr nejmladší a nejstarší věkové kategorie se rapidně změnil (ČSÚ, 2014).

K 31. 12. 2013 byla česká populace tvořena celkem 10 512 419 občany. Z toho celé 2 554 546 tvořili senioři. Tento poměr znázorňuje následující graf.

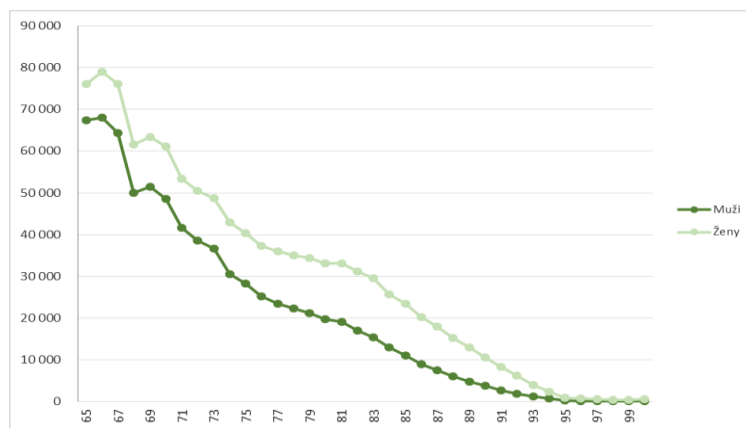
Graf č. 1 – Podíl seniorské populace vůči ostatní populaci k 31. 12. 2013 (zdroj dat: ČSÚ, 2013)

Seniorek bylo v populaci 1 454 470, zatímco seniorů 1 100 076. Počet senierek byl vyšší z důvodu vyšší naděje na dožití oproti seniorům.

Pro dokreslení představy o složení populace seniorů slouží graf níže, který znázorňuje rozložení seniorů a senierek podle věku (ČSÚ, 2014).

Graf č. 2 – Rozložení žen a mužů ve věku 65 a více k 31. 12. 2013 (zdroj dat: ČSÚ, 2013)

2 Typy bydlení pro seniory

Každý senior či seniorka potřebují ve svém životě určitou jistotu, pocit bezpečí, sounáležitosti a určitý prostor, který patří jen jim. Všechny jmenované potřeby jsou velmi úzce svázané s bydlením, neboť bydlení není jen prostor, ve kterém senior žije, ale je to především domov (blíže viz kap. 2.1.1).

V následujících podkapitolách se zaměřuji na definování bydlení pro seniory. Na znaky, které by bydlení pro ně určené mělo vykazovat. Dále popisují jednotlivé typy bydlení pro seniory, které v Prostějově existují.

2.1 Definice bydlení pro seniory

Sociologický slovník definuje bydlení jako formu uspokojení jedné z primárních životních potřeb. Tato potřeba je tvořena souborem několik dalších potřeb. Těmi jsou:

- potřeba ochrany před vnějšími vlivy (především je vnějšími vlivy myšleno počasí)
- potřeba soukromí, která vyplývá z požadavku jedince, mít svůj vlastní prostor, kde jej nikdo nekontroluje a kde si může dělat, co chce
- potřeba bezpečí, která v sobě spojuje obě předchozí potřeby a znamená mít místo, kde se cítíme vždy vítáni a kde se necítíme ničím ohrožení (Kučera, 1996, s. 140).

Z potřeb, které uvádím výše, vycházejí požadavky na bydlení, které jsou zejména v případě seniorů velmi důležité.

2.1.1 Požadavky na bydlení

Bydlení seniorů je specifickou záležitostí a je na něj kladeno více požadavků než na běžné bydlení. Tyto požadavky vznikají zejména zhoršujícím se zdravotním stavem, snižováním pohyblivosti či snižováním autonomie. Glosová vyjmenovává tyto základní **prostorové požadavky**:

- umožňování podpory sociálního života, co nejdéle je to možné
- skloubení touhy po klidu a bezpečí s nutností zůstat v dosahu dění komunity
- projektování prostor s ohledem na možné budoucí úpravy
- jednoduchost a přehlednost členění prostoru
- vytvoření bezpečného koutu, kde bude mít senior možnost být sám a cítit se v bezpečí
- navržení prostoru tak, aby se v něm lidé mohli scházet, ale zároveň aby každý z nich měl svůj vlastní prostor.

Základní ideou těchto požadavků je podle Glosové zabezpečit co největší možnou autonomii seniorů na co nejdelší dobu (Glosová a kol., 2006, 47-48).

Na abstraktně vymezené prostorové požadavky bydlení navazují reálné rozměrové požadavky, které stanovují velikost jednotlivých místností s ohledem na potřeby stáří. Přehled prostorových požadavků uvedený níže je pouze ilustrační, konkrétní rozměry se budou více méně lišit v závislosti na počtu místností bydlení (čím více místností, tím menší jejich rozměry). Zároveň si musíme uvědomit, že přehled je spíše ideální představou než všední realitou. Velká část seniorů bydlí v bytech několik desítek let starých a nekvalitně stavěných, které jen horkotěžko umožňují úpravy. Vymezení rozměrů je následující:

- kuchyň min. 12 m²
- koupelna zahrnující sprchový kout i toaletu min. 3 m²
  - koupelna zahrnující vanu ale bez toalety min. 5 m²
- toaleta, pokud není zahrnuta v rámci koupelny, min. 1,5 m²
- ložnice určená pro jednu osobu min. 8 m², pro dvě osoby min. 12 m²
- obývací pokoj min. 20 m²

Pokud bychom se na základě předchozích rozměrů podívali na celkovou rozlohu bydlení tak bydlení pro jednu osobu by mělo min. výměru 43 m² a bydlení pro dvě osoby by mělo min. výměru 47 m² (Glosová a kol., 2006, s. 158-170). Většina malometrážních bytů (nebo obecně bydlení pro seniory) odpovídají prostorovému a rozměrovému vymezení a jejich velikost se pohybuje v závislosti na počtu osob, pro které jsou určeny, od 30 m² do 60 m². Rozloha 60 m² je maximální výměra, která ještě vyhovuje schopnostem a potřebám seniorů. Byty, které přesahují tuto výměru, se mohou stávat (a často stávají) pro seniory zejména ve vyšším věku překážkou, protože s rostoucím věkem klesají fyzické síly seniorů a tím klesá i jejich pohyblivost. Přirozeně se tak zužuje i prostor, který senior zvládne obstarat (Temelová, Dvořáková, Slezáková, 2010. str. 97).

S bydlením pro seniory se pojí další velmi významný požadavek, a to **fyzická dostupnost**, která je „... *zpravidla definována jako zajištění dostatečného počtu kvalitativně standardních bytových jednotek různé velikosti a různého právního důvodu užívání tak, aby tento počet odpovídal aktuální a případně i budoucí předpokládané potřebě domácností po bydlení v dané lokalitě.*“ (Lux, 2011). Z různých průzkumů vyplývá nedostatečná kapacita sociálního bydlení pro seniory, stejně jako nedostatečná kapacita malometrážního bydlení. Senioři tak bývají při výběru vhodného typu bydlení velmi omezováni.

Další z požadavků úzce souvisí s fyzickou dostupností. Jak? Zmínila jsem, že kapacita malometrážního bydlení je nedostatečná, tzn., tyto byty jsou velmi poptávané a jejich cena je vysoká. Tím pádem se byty pro seniory stávají nedostupnými kvůli jejich ceně. A právě **finanční dostupnost** je dalším významným požadavkem na bydlení. Jak už bylo v úvodu celé kapitoly zmíněno, senioři při úhradě výdajů na bydlení utratí až polovinu svých příjmů. Proto je potřeba při výběru a zajištění typu bydlení pro seniora zohlednit jeho příjem. Jak zmiňují Sýkorová a kol., velikost příjmu, resp. nedostatek finančních prostředků může negativně ovlivnit kvalitu bydlení (Sýkorová, Nytra, Tichá, 2014, s. 24-25).

Dle Macleannana a Williamse znamená finanční dostupnost „... zajištění určitého standardu bydlení za cenu či nájem, které v očích nějaké třetí strany (zpravidla vlády) nepředstavuje nerozumné zatížení pro domácnosti.“ (Lux, 2011). K zjištění finanční dostupnosti se využívá několik konceptů, Lux uvádí indikátorový přístup, referenční přístup a přístup reziduální. Všechny uvedené přístupy pracují nějakým způsobem s příjmy a výdaji. Indikátorový přístup zjišťuje zatížení domácnosti výdaji za pomoci podílu nákladů na bydlení vůči příjmům. Reziduální přístup vychází z odkazu na jiný sektor bydlení, podle kterého by se mělo nájemné stanovit, nebo z nutnosti zabezpečit bydlení pro určitou skupinu lidí (rodiny s dětmi, lidé s nízkými příjmy). Reziduální přístup stanovuje tzv. reziduální příjem, což je příjem roven částce celkového čistého příjmu sníženého o výdaje na bydlení a o částku životního minima. U všech těchto konceptů je velmi důležitá definice celkových příjmů a výdajů na bydlení. U všech přístupů je také nutné stanovit nějaký limit, který v případě překročení značí finanční nedostupnost (Lux, Sunega, 2006, 851-881).

Pokud se od popisu konceptů měření finanční dostupnosti vrátím zpět k finanční dostupnosti bydlení pro samotné seniory, zjišťuji, že v roce 2007 patřili mezi domácnosti ohrožené nedostupností. Ohroženější skupinou byli senioři žijící osamoceně. Tato situace souvisí zejména s deregulací nájmu². Naopak senioři, kteří žijí v páru nebo žijí ve „vlastním“, byli finanční nedostupností ohroženi méně (Mikeszová a kol., 2009, s. 337). Cílem finanční dostupnosti bydlení pro seniory je vytvořit takové bydlení, které si budou senioři moci dovolit, ve kterém nebude na úkor ceny horší kvalita bydlení a u kterého po zaplacení výdajů na bydlení zůstanou seniorům příjmy na zaplacení jejich dalších potřeb.

V neposledním řadě má na bydlení seniorů velký vliv **koncept domova**. Právě koncept domova bývá nejčastěji argumentovaným „proti“

---

² Deregulace nájmu spočívá v tom, že se nájemné sjednává dohodou mezi pronajímatelem a nájemce, z čehož vyplývá velký prostor pro nadhodnocení částky nájmu, což vede k nedosažitelnosti bydlení (Občanský zákoník, 2015, § 696).

při výběru vhodného bydlení a stěhování seniora. Koncept domova tak souvisí s konceptem bydlení. Koncept domova znamená, že dotyčná osoba pociťuje k místu, kde bydlí, vazby fyzické (zvládnání prostoru, naučené zvyky), citové (vzpomínky, láska k místu) i sociální (vztahy se sousedy). Toto místo je pro ně důvěrné známé a zvládané (Sýkorová, Nitra, Tichá, 2014, s. 23-24). Naproti tomu koncept bydlení znamená pouze bydlet, nepociťovat vazby zmíněné u prvního konceptu. Daný typ bydlení slouží pouze k uspokojení základní potřeby přístřeší. Proto dává spousta seniorů přednost dožití v bytě sice často nevhodném, avšak v prostředí, které považují za domov.

Shrneme-li výše popsané fakty, zjistíme, že na bydlení seniorů je kladena celá řada požadavků, které mají různou míru významnosti pro každého seniora. Žádný z těchto faktů by však neměl být při výběru typu bydlení opomenut.

Nyní, když jsme vymezila požadavky na bydlení seniorů, přecházím ke konkrétnímu popisu jednotlivých typů bydlení. V České republice existuje celkem šest typů bydlení vhodného pro seniory. Jsou to:

- původní byty seniorů
- domovy s pečovatelskou službou
- penziony pro seniory
- domovy pro seniory
- domovy se zvláštním režimem
- chráněné bydlení.

Já se zaměřuji pouze na první tři varianty, které jsou dostupné v místě realizace výzkumu, tzn. v Prostějově.

2.2 Bydlení seniorů ve svém původním bydlení

Bezpochyby většina seniorů si přeje dožít v místě svého původního bydliště. Nutně to neznamena dožít v místě, kde dotyčný vyrostl, ale spíše místo, kde prožil většinu svého života. Toto místo senioři označují pojmem

domov. Je to pro ně místo, kde strávili spoustu času, které znají nazpaměť, ve kterém zvládají vykonávat různé úkony a na které jsou zvyklí. Tyto rysy bydlení ve svém původním bytě jsou velmi důležité ve stáří, kdy umožňují lepší adaptaci na stáří a jeho zvládání. V tomto typu bydlení bydlí podstatná část seniorů. Sýkorová a kol. uvádějí, že zde žije asi 60 % domácností (2014, s. 27).

Jak lze vidět, bydlení ve svém původním bytě přináší seniorům spoustu výhod. V rámci reálného pohledu se však musíme podívat i na nevýhody, které s sebou bydlení v původním bytě nese. V řadě případů se jedná o nevhodné prostorové a rozměrové uspořádání bydlení, o kterém jsem již pojednala výše. Ne vždy musejí znamenat nevhodné rozměry a špatné uspořádání bydlení nutnost odchodu seniora ze svého domova. Nevhodné upořádání a rozměry se stávají s rostoucím věkem seniora čím dál těžšími překážkami, existuje však možnost tyto překážky překonat za pomoci architektonických či jiných úprav bydlení. Architektonické úpravy bytu mohou zahrnovat celou řadu změn od změny rozměrových parametrů dveří přes bezbariérové uspořádání všech místností až po přestavbu či spojení jednotlivých místností. Mezi jiné než architektonické úpravy můžeme zařadit změnu nábytku a vybavení (ať už se jedná o pořízení nového nábytku a vybavení či o jeho přeorganizování). Cílem těchto úprav je zpříjemnit seniorovi pohyb po bytě, zajistit mu jednoduchou údržbu a obsluhu bytu a uspokojit jeho potřebu vhodného bydlení. Je samozřejmě jasné, že ne ve všech případech lze tyto úpravy provést. Možné úpravy jsou také méně atraktivní z důvodu finančních výdajů, které jsou s nimi spojeny. Na druhou stranu tyto úpravy seniorovi umožní zůstat v místě, kde se cítí být doma, a poskytnou mu tak možnost šťastného stáří (Glosová a kol., 2006, s. 153-172).

Současným trendem v rámci architektonických úprav je koncept celoživotního bydlení. Jde o bydlení, které je navrženo pro jakéhokoliv uživatele nezávisle na věku a zdravotní kondici. Tento koncept využívá univerzálního designu a splňuje řadu kritérií. Cílem konceptu je zajistit

uživateli samostatnost, pohodlí a podpořit jeho aktivitu (především u seniorů a osob se ztrátou pohybových možností (Zdařilová, 2011, s. 3-5).

V případě, že má senior zajištěné vhodné bydlení, je nutné zabezpečit, aby i při zhoršení zdravotního stavu a snížení soběstačnosti³ a nezávislosti mohl ve svém původním bytě setrvat, co nejdéle to půjde. Primárním zdrojem pomoci a péče by se měla stát rodina. Rodinného pečovatele však omezuje čas, práce, rodinné vztahy či ochota, nemluví o náročnosti poskytování péče. V případě, že rodina může poskytovat péči jen omezeně či vůbec, může senior využít sociálních služeb.

Bydlení v původním bytě může být z hlediska vlastnictví osobní, nájemní nebo družstevní. Osobní vlastnictví bytu znamená, že byt patří do vlastnictví osoby, která v něm bydlí. Nájemní bydlení vzniká na základě právního vztahu mezi vlastníkem bytu a osobou, která se má stát nájemníkem. Byt tedy nepatří do vlastnictví nájemníka, nájemník jej pouze užívá k bydlení a za to platí cenu ve formě nájmu (Jak na bydlení, 2007). Družstevní bydlení je specifickou formou nájmu. Při koupi družstevního bytu nedochází k převodu bytu do vlastnictví kupující osoby, ale zůstává majetkem družstva. Kupující si tak „kupuje“ pouze právo nájmu bytu (tamtéž).

Bydlení ve svém původním bytě má, jak bylo řečeno, své výhody a nevýhody. Na seniora samotného však působí vesměs blahodárně (pokud nebudeme brát v potaz bydlení umístěné v deprivovaných oblastech apod.) Proto je vhodné umožnit seniorům dožít „doma“. Ať už s využitím úprav či s využitím služeb sociální péče.

2.3 Bydlení seniorů v městském bytě

Městským bytem se myslí byt, který je ve vlastnictví města nebo městské části. Město tyto byty pronajímá za „zvýhodněné“ nájemné

---

³ „Soběstačností se rozumí: úkony, které umožňují účastnit se sociálního života (např. úkony spojené s péčí o domácnost, nakupováním, úklidem, přípravou stravy, schopností komunikace, mobility a orientace apod.)“ (Dlouhá, 2012).

občanům, kteří jsou sociálně ohrožení. Bydlení v městském bytě tedy vzniká na základě běžného smluvního nájemního vztahu (Jak na bydlení, 2007). Sociálně ohroženými občany jsou nejčastěji rodiny s dětmi a senioři. Tento typ tedy není primárně určen pro seniory, ale patří k typům bydlení vhodným pro seniory. Cílem tohoto typu bydlení je těmto občanům poskytnout levnější bydlení, které bude odpovídat jejich potřebám.

Město u těchto bytů stanovuje seznam kritérií, podle kterých je žadatel o tento typ bydlení posuzován. Mezi tyto kritéria patří např. trvalé bydliště ve městě, kde žadatel žádá o byt, počet osob, samoživitelství nebo prokázání pracovního poměru. U posledního kritéria jsou vyjmenovány skutečnosti, které žadatele omlouvají, pokud pracovní poměr nemá, jako je např. pobírání starobní penze, rodičovská dovolená či invalidita (DSP, 2015).

Největším problémem u tohoto typu bydlení je nedostatečné množství volných bytů. Díky čemuž se vytvářejí dlouhé pořadníky žadatelů. Žadatel tak může čekat na přidělení bytů i pět let. Proti tomu stojí cena bydlení, která může být někdy i o polovinu nižší než běžný nájem. Výhodou je také možnost zachovat si svou autonomii a vytvořit si k místu citový vztah. Je ovšem nutné podotknout, že tento typ bydlení je vhodný spíše pro mladší seniory, kteří uspokojování svých potřeb a péči o domácnost zvládají sami. Pro ty, co tyto podmínky již nesplňují je určen následující typ bydlení.

2.4 Bydlení seniorů v domově s pečovatelskou službou

Bydlení v domově s pečovatelskou službou (dále jen „DPS“) je první z možností bydlení pro seniory v případě, kdy senior není schopen či nemůže zůstat bydlet ve svém původním bytě. Tento typ bydlení lze definovat následovně *„Dům s pečovatelskou službou není zařízením sociálních služeb podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o sociálních službách), ale jedná se o byty ve vlastnictví obce, o nichž také sama obec rozhoduje. To znamená, že přiděluje tyto byty na základě předem stanovených kritérií jednotlivým žadatelům o tento druh bydlení, s nimiž pak uzavírá běžnou*

nájemní smlouvu.“ (MPSV, 2014). Zároveň je nutné podotknout, že správným označením je dle § 2300 odst. zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku je domov zvláštního určení, já však využívám zažitého označení uvedeného výše. Byty DPS jsou upraveny pro seniory či zdravotně znevýhodněné občany. Jedná se o malometrážní, bezbariérové byty uzpůsobené pro starší osoby či osoby např. s omezenou pohyblivostí. Bydlení v DPS je určeno především pro občany žijící osaměle, příjemcům pečovatelské služby či občanům, kteří jsou si v základních životních úkonech soběstační, avšak pro zajištění svých dalších potřeb potřebují (ať už z důvodu věku či zdravotního stavu) pomoc či péči jiné osoby. DPS tedy poskytují pečovatelskou službu: *„Základním principem pečovatelské služby je poskytování úkonů. Služba se poskytuje ve vymezeném čase.“* (MPSV, 2014). Služba je poskytována v rozsahu, který si strany smluví. Více se touto sociální službou budu zabývat v kapitole o sociálních službách.

I zde se setkáváme s kritérii, podle kterých se přidělují byty. Tím nejdůležitějším je potřeba žadatele pečovatelské služby a jejího využívání (Urbanová, 2012, s. 21).

Bydlení v DPS umožňuje seniorům ponechat si svou autonomii a nezávislost, zároveň však poskytují sociální péči, která seniorům usnadňuje život. Tento typ bydlení dovoluje seniorům si částečně znovu vybudovat pocit domova, což vyplývá i z výsledků mého výzkumu. Tento pocit zřejmě plyne z možnosti přinést si s sebou do domova oblíbené věci ze svého původního domova. (Urbanová, 2012, s. 21). Dalo by se tedy říci, že DPS jsou jistým kompromisem mezi původním bytem seniora a institucionální péčí, a to díky zachování soukromí, samostatnosti (původní byt) na jedné straně a možností poskytování sociálních služeb na straně druhé (institucionální péče). I u tohoto bydlení se však žadatel může setkat s překážkami. Těmi jsou především nedostatečná kapacita (v poměru k populaci seniorů) a z toho plynoucí čekací lhůty, které se mohou pohybovat v řádu let. To se stává obtíží v případě, kdy senior potřebuje

akutně řešit svou situaci potažmo v případě, kdy se senior stane závislým a pomoci druhých.

Bydlení v DPS, resp. v domově zvláštního určení je vyhledávaným typem bydlení, nejen pro poskytované pečovatelské služby, ale také pro finanční dostupnost, přijatelnou velikost bytu.

2.5 Bydlení v domově pro seniory

Domov pro seniory (dále jen „DS“) je zařízení sociálních služeb, čímž se liší od předchozího domova s pečovatelskou službou. Zákon o sociálních službách vymezuje DS takto „*V domovech pro seniory se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.*“ (Zákon č. 108/2006, § 49). DS je tedy určen osobám, které nejsou soběstačné ani v základních životních úkonech (hlavní odlišnost od domova s pečovatelskou službou) a potřebnou péči jim nezajistí rodinný příslušník ani domov s pečovatelskou službou a ani jiná terénní sociální služba (z důvodů časové náročnosti i náročnosti a komplexnosti péče). Mezi základní poskytované činnosti patří:

- ubytování
- strava
- pomoc při zvládnání běžných operací souvisejících s péčí o vlastní osobu
- pomoc při osobní hygieně a poskytnutí jejích podmínek
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím
- sociálně terapeutické činnosti
- aktivizační činnosti
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí (tamtéž).

Bydlení v těchto zařízeních je žadateli poskytnuto na základě jeho písemné žádosti a po uzavření smlouvy. I u tohoto typu se vytvářejí čekací

pořadníky. I tyto zařízení se potýkají s problémy s kapacitou. Získání bydlení je navíc ztíženo řadou požadavků, jako jsou např. zdravotní stav či přiznaný příspěvek na péči.

Bydlení v domově pro seniory má celou řadu nevýhod i výhod. Nejvýraznějším negativním jevem je ztráta soukromí a doslova sledování seniora na každém kroku. Soužití s cizím člověkem (jak tomu v domovech pro seniory bývá) navíc přináší spoustu vjemů a ne všechny jsou příjemné (projevy nemoci, nálad či pouhé návyky a zvyky). Velmi negativně musím hodnotit i finanční náročnost tohoto bydlení, která leckdy přesahuje příjmy seniora. Částka za pobyt a stravu je stanovena na maximálně 330 Kč a senior má ze zákona nárok na „kapesné“ ve výši 15 % z důchodu. I tak je tento typ bydlení drahý a seniorům příliš financí na jejich ostatní potřeby nezůstává, častěji však jejich příjmy platbu ani nepokryjí, takže se na platbách musejí podílet rodinní příslušníci (Dlouhá, 2012). Abych však neuváděla jen negativa, za velké pozitivum považuji aktivizační funkce a funkce společenského kontaktu. Kvalita a komplexnost domovem poskytované péče je také kladným rysem, neboť umožňuje seniorovi v rámci možnosti „normálně“ fungovat.

DS má tedy své klady a zápory. Co však můžeme téměř s jistotou říci, je to, že domov pro seniory již není a nebude domovem, který senior znal. Už nemá pouze svůj prostor, ale musí ho sdílet s dalšími, cizími lidmi. Výrazně je tak omezeno jeho soukromí. Naproti tomu však stojí péče, kterou předpokládáme, že senior potřebuje, rozhodne-li se pro bydlení v DS. Na závěr je však nutné podotknout, že kapacity domovů pro seniory jsou velmi malé a většina domovů lidově řečeno „praská ve švech“. Žadatelé o bydlení se tak nevyhnou dlouhým čekacím lhůtám.

3 Sociální služby

Pozornost zaměřená na sociální záležitosti existuje od nepaměti. Sociální záležitosti si prošly dlouhým vývojem a došlo u nich k významným změnám. V počátcích se tyto záležitosti zaměřovaly pouze na chudé. Poskytovatelem sociálních služeb (dále jen „služeb“) byla církev nebo obec. Služby nebyly legislativně upraveny. Legislativní úprava začala vznikat až od 16. století. Teprve v 19. století došlo k diferenciaci služeb, která se podobala dnešní, zahrnovala sirotky, nemajetné, staré a duševně nemocné. Sociální záležitosti současnosti jsou legislativně upraveny několika způsoby, kdy nejvýznamnější je zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a vyhláška č. 505/2006 Sb. V rámci poskytování služeb rozlišujeme tři kategorie: zřizovatel, poskytovatel a uživatel.

Zřizovatelem mohou být obce, kraje a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Uvedené subjekty mohou být zároveň i poskytovateli, musíme k nim však přidat nestátní neziskové organizace a fyzické osoby (Matoušek, Koldinská, 2007, s. 17-33; MPSV, 2015).

Uživateli jsou různé skupiny občanů, např. senioři, menšiny či zdravotně postižení. Na základě principu solidarity má každý, kdo nemůže samostatně řešit svoji špatnou sociální situaci, právo žádat o pomoc ze strany veřejné správy a poskytovatelů služeb. Sociální poradenství je bezplatné a měl by jej poskytnout každý poskytovatel služeb. Ostatní služby jsou poskytovány na základě smluvního vztahu (tamtéž).

V následujících podkapitolách vymezují sociální služby, jejich cíl a formu. Podrobně se zdě věnuji i pojmu sociální péče, který jsem zmínila v souvislosti s domovy s pečovatelskou službou.

3.1 Sociální služby

Sociální služby (dále jen „služby“) jsou činnosti zajišťující podporu osobám, které jsou společensky znevýhodněné či případně sociálním znevýhodněním ohrožené, s cílem zajistit jim určitou kvalitu života a začlenit je v nejvyšší možné míře do společnosti. Tyto služby berou ohled

jak na osobu uživatele, tak na jeho rodinu (Dvořáčková, 2013, s. 61; Zákon č. 108/2006 Sb.).

Cílem těchto služeb je zajistit uživateli výpomoc s běžnými činnostmi, jako je péče o vlastní osobu, stravování, zajištění bydlení či vedení domácnosti. Zaměřují se na poskytování informací, zajištění kontaktu se společností a na začlenění se do ní. Ze zdravotní oblasti poskytují různé terapie a ošetřování. Toto vše by mělo vést k udržení alespoň určité míry soběstačnosti, možnosti zůstat či navrátit se do svého přirozeného prostředí (což je důležité zejména u seniorů) a snižovat sociální a zdravotní rizika (MPSV, 2015).

Formy poskytování jsou celkem tři. Jejich hierarchie se odvíjí od stupně soběstačnosti uživatele.

Terénní služby jsou poskytovány v domácnostech, jsou tedy vhodné pro uživatele, kteří jsou plně či částečně soběstační.

Za **ambulantními službami** musí klient docházet. Jsou určeny pro částečně soběstačné, kteří však nemohou trávit den sami.

Pobytové služby jsou určeny pro nesoběstačné uživatele, kteří se neobejdou bez celodenní pomoci.

Pro jednotlivé formy služeb jsou zřizována zařízení, např. zařízení pro krizovou pomoc, centra denních služeb, domovy se zvláštním režimem, penziony pro seniory apod. (Zákon č. 108/2006 Sb., § 33-34; Habarceltová, 2014 s. 180-189).

Vzhledem k orientaci této práce na bydlení seniorů v Prostějově se zaměřuji na popis pobytových služeb ve městě, tedy pouze na domovy pro seniory. Je důležité podotknout, že kromě zmíněného domova se mezi pobytové služby řadí také penziony pro seniory, domovy se zvláštním režimem a chráněné bydlení. Ty však dále nerozvádím z důvodu jejich absence v Prostějově. Popis domova pro seniory jsem navíc umístila do

kapitoly 2. Typy bydlení pro seniory, aby byla zachována ucelenost kapitoly.

3.1.1 Pečovatelská služba

Tento typ sociální služby jsem zmínila v souvislosti s domovy s pečovatelskou službou, kde právě tato služba tvoří podstatu tohoto bydlení. Jejím základním principem „... je poskytování úkonů. Služba se poskytuje ve vymezeném čase.“ (Zákon č. 108/2006 Sb., § 40). Úkony se týkají pomoci při zvládání běžných činností při péči o svou osobu, a to včetně pomoci při osobní hygieně a poskytnutí podmínek k ní, zajištění či poskytnutí stravy, pomoc při péči o domácnosti a zprostředkování kontaktu se společností. Služba je poskytovaná v rozsahu, který si strany smluví. Lze ji zařadit mezi terénní nebo ambulantní služby. Není určena pouze pro seniory, ale i pro jiné osoby se sníženou soběstačností, ať už z důvodu chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, či rodinám s dětmi, které vyžadují pomoc jiné osoby (tamtéž).

3.1.2 Příspěvek na péči

„Příspěvek na péči (dále jen „příspěvek“) se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby. Tímto příspěvkem se stát podílí na zajištění sociálních služeb nebo jiných forem pomoci podle tohoto zákona při zvládání základních životních potřeb osob. Náklady na příspěvek se hradí ze státního rozpočtu.“ (Zákon č. 108/2006 Sb., § 7).

Uvádím ho zde z důvodu spojitosti se sociálními službami a také kvůli tomu, že patří mezi kritéria pro získání některých typů sociálního bydlení (domovy pro seniory a domovy s pečovatelskou službou).

Příspěvek je určen pro nezletilé i zletilé. Je nutné zdůraznit, že je určen osobě, o kterou je pečováno, nikoli pro pečovatele (Habrceltová, 2014, s. 179). Jeho velikost se stanovuje na základě stupně závislosti, ty jsou celkem čtyři. Jejich povaha je následující:

- I. stupeň se označuje jako lehká závislost, kdy osoba není schopna z důvodu nepříznivého zdravotního stavu zvládat tři nebo čtyři základní životní potřeby (dále jen „potřeby“).
- II. stupeň označujeme jako středně těžká závislost a osoba není schopna zvládat pět nebo šest potřeb.
- U III. stupně chybí schopnost zvládat sedm nebo osm potřeb.
- Ve IV. stupni není osoba schopna zvládat devět až deset potřeb a vyžaduje každodenní pomoc, dohled či péči jiné osoby (Zákon č. 108/2006 Sb., § 8).

Výše příspěvku u jednotlivých stupňů závislosti spolu s výčtem základních životních potřeb viz příloha č. 1.

O přiznání příspěvku rozhoduje Úřad práce. Příspěvek je vyplácen měsíčně, a to vždy v kalendářním měsíci, za který náleží. Je vyplácen převodem účtu na účet, popřípadě poštovním poukazem (tamtéž, § 18).

II. Empirická část

V této empirické části se zabývám výzkumem možností bydlení pro seniory v Prostějově z hlediska socio-ekonomických ukazatelů. Cílem výzkumu bylo zmapovat různé typy bydlení pro seniory zejména s ohledem na jejich finanční stránku. Výzkum byl uskutečněn prostřednictvím analýzy dokumentů a dotazníkového šetření. Výsledky dotazníkového šetření jsou prezentovány za pomoci statistické analýzy získaných dat.

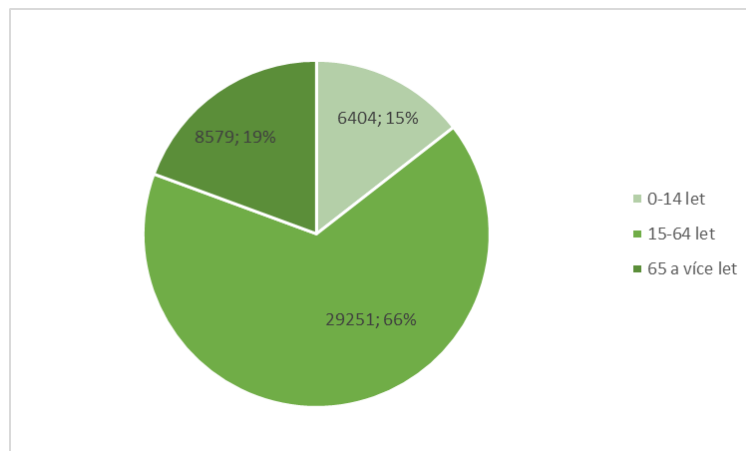
Empirická část je členěna následovně. Nejdříve vymezuji místo, kde se výzkum uskutečnil, tedy Prostějov. Dále popisuji cíle výzkumu a od nich se odvíjející výzkumné otázky. Další oddíl tvoří výzkumné hypotézy a jejich operacionalizace. Celou strukturu uzavírám analýzou a interpretací výsledků výzkumu.

4 Město Prostějov

Prostějov je statutárním městem, které se nalézá ve východní části České republiky a spadá do Olomouckého kraje. Území města je tvořeno celkem 7 místními částmi. V dřívějších dobách byl Prostějov znám především díky oděvnímu a textilnímu průmyslu. V dnešní době je však toto odvětví výrazně utlumeno a do popředí přichází strojírenství, stavebnictví a zpracovatelský průmysl (Prostějov, 2014).

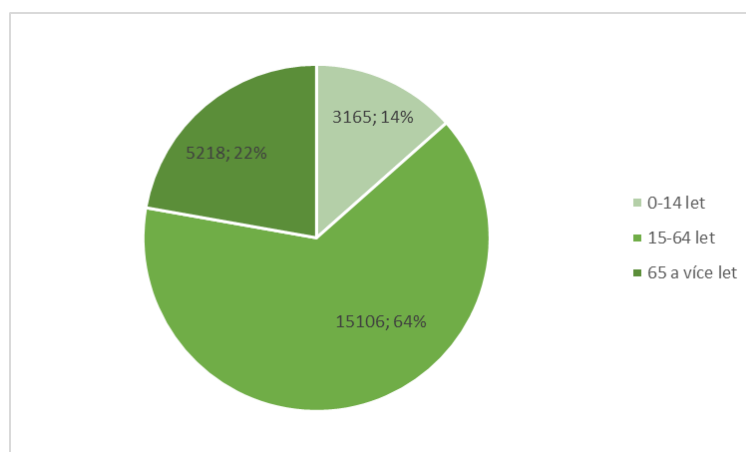
Pokud se na město podíváme z hlediska demografického, zjistíme, že k 31. 12. 2013 mělo město 44 234 obyvatel. Z grafu č. 3 (s. 31) je možno vidět, že převážnou většinu populace tvořili obyvatelé ve věku 15 až 64 let. Druhou nejpočetnější složkou byli senioři. Nejmenší podíl tvořila kategorie 0 až 14 let.

Graf č. 3 – Rozložení věkových skupin v Prostějově k 31. 12. 2013 (zdroj dat: Odhadonline, 2013)

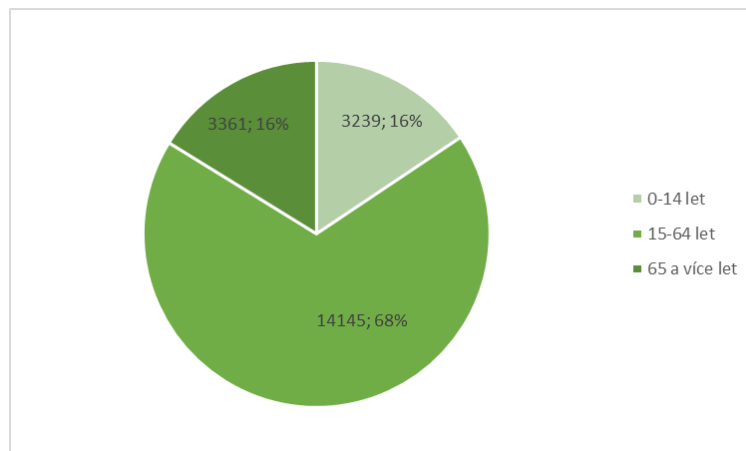

Co se týče složení obyvatelstva z hlediska pohlaví, žen bylo k 31. 12. 2013 celkem 23 889 a mužů 20 745. Pro účel mé práce jsou nejdůležitější data týkající se seniorského věku, tedy fakt, že ženy v seniorském věku tvoří téměř ¼ všech žen v populaci. Mužské zastoupení je menší (souvislost s nadějí na dožití) a zajímavé je, že se podíl mužů v seniorském věku téměř rovná zastoupení mužů v kategorii 0-14 let.

Graf č. 4 – Rozložení žen podle věkových kategorií v Prostějově k 31. 12. 2013 (zdroj dat: ČSÚ, 2014)

Graf č. 5 – Rozložení mužů podle věkových kategorií v Prostějově k 31. 12. 2013 (zdroj dat: ČSÚ, 2014)

5 Metodika výzkumu

5.1 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu je zmapovat bytovou situaci seniorů z různých typů bydlení v Prostějově s ohledem na finanční situaci. Tento cíl je velmi obsáhlý, proto jsem si pro jeho dosažení vymezila dílčí výzkumné cíle:

- zjistit typy bydlení, ve kterých senioři žijí nebo mohou žít
- analyzovat, zda bydlení odpovídá potřebám seniorů
- zjistit finanční situaci seniorů v souvislosti s cenou bydlení a rizikem ztráty bydlení
- zjistit názory seniorů na jednotlivé typy bydlení pro seniory v Prostějově z hlediska cenové a kapacitní dostupnosti.

5.2 Výzkumné otázky

Po vymezení cílů jsem následně formulovala výzkumné otázky.

1. v. o.: Jaký je stávající fond bydlení explicitně určeného pro seniory a bydlení vhodného pro seniory z hlediska cenové a kapacitní dostupnosti?
2. v. o.: Vyhovuje seniorům jejich současné bydlení?
  - a. Závisí jejich spokojenost s bydlením na velikosti bydlení?
3. v. o.: Jaká je finanční situace seniorů v Prostějově v souvislosti s bydlením?
  - a. Jaké faktory ovlivňují finanční situaci seniorů?
  - b. Jak senioři posuzují výdaje na bydlení vzhledem k jejich příjmům?
  - c. Vycházejí senioři s příjmy, které jim zůstanou po zaplacení výdajů na bydlení?

- d. Jsou senioři v Prostějově ohroženi problémy s udržení bydlení v souvislosti s jejich finanční situací?
  - e. Jaké strategie senioři volí pro udržení svého bydlení a jsou tyto strategie účinné?
4. v. o.: Jak prostějovští senioři hodnotí kapacitní a cenovou dostupnost fondu bydlení explicitně určeného a vhodného pro seniory?

5.3 Výzkumné hypotézy a jejich operacionalizace

Na základě formulovaných výzkumných otázek jsem vytvořila hypotézy.

1. v. h.: Stávající fond bydlení explicitně určeného pro seniory je kapacitně nedostupnější než fond bydlení vhodného pro seniory.
2. v. h.: Stávající fond bydlení explicitně určeného pro seniory je cenově nedostupnější než fond bydlení vhodného pro seniory.
3. v. h.: Většině seniorů jejich současné bydlení vyhovuje.
4. v. h.: Bydlení odpovídající potřebám seniora závisí na velikosti bydlení.
5. v. h.: Finanční situace většiny seniorů v Prostějově v souvislosti s bydlením je dobrá.
6. v. h.: Finanční situace seniorů je ovlivněna pohlavím, věkem, počtem členů domácnosti a spolupodílením se na platbě výdajů za bydlení.
7. v. h.: Většina seniorů označí své výdaje na bydlení za nepřiměřené příjmům.
8. v. h.: Prostějovští senioři se zbylými příjmy vycházejí s problémy.
9. v. h.: Většina seniorů nemá problémy s udržení bydlení v souvislosti s finanční situací.

10. v. h.: Nejčastěji volenou strategií na zvládnutí problémů souvisejících s bydlením je šetření na ostatních potřebách.

11. v. h.: Zvolená strategie je většinou účinná.

12. v. h.: Kapacitní dostupnost explicitně určeného bydlení je, dle seniorů, oproti bydlení vhodnému pro seniory nedostatečná.

13. v. h.: Cenová dostupnost explicitně určeného bydlení je, dle seniorů, oproti bydlení vhodnému pro seniory nedostatečná.

Operacionalizaci výzkumných hypotéz viz příloha č. 2.

5.4 Metoda a výzkumná technika

Vzhledem k cílům práce a k charakteru dat, se kterými pracuji, jsem zvolila přístup kvantitativního výzkumu. Jeho postup lze vyvodit z osnovy této práce, proto jej nebudu dále rozepisovat.

Výzkumné techniky využívám dvě. První z nich je analýza dokumentů, prostřednictvím níž zjišťuji, porovnávám, zpracovávám a vyhodnocuji informace z určitého souboru dat. Kromě toho může být tato technika využita k analýze formy dokumentů, autora či adresáta, jak uvádí Disman (2011, s. 166-168).

Druhou výzkumnou technikou je dotazníkové šetření. Zvolila jsem jej především kvůli jeho nízké nákladovosti, časové úspornosti a celkem přesvědčivé míře anonymity. Obavy z malé návratnosti, které mluvily proti této technice, se nepotvrdily, neboť návratnost dotazníku byla 99 % (Disman, 2011, s. 141). Vzor dotazníku je umístěn v příloze č. 3.

Dotazník je konstruován především z uzavřených otázek. Vyskytují se v něm však i polo uzavřené a filtrační otázky a také baterie otázek. Dotazník byl před samým uskutečněním šetření ověřen za pomoci předvýzkumu. Některé otázky byly na jeho základě upraveny či přeformulovány.

5.5 Výzkumný vzorek

V rámci svého výzkumu jsem disponovala dvěma různými vzorky, díky dvěma různým výzkumným technikám.

Výzkumný vzorek pro analýzu dat byl vytvořen především z dat publikací Českého statistického úřadu, publikací města Prostějova, demografických článků a publikací a výročních zpráv domovů pro seniory. Specifickým zdrojem dat byly údaje celkem pěti inzertních webů zvolených na základě rozsahu nabídky bydlení. Tyto weby jsem sledovala v časovém úseku tří měsíců. Při analýze jsem se zajímala o velikost bydlení (sledovala jsem byty do 60 m², zdůvodnění výběru kritéria je uvedeno v kapitole 2.1.1 Požadavky na bydlení pro seniory, s. 19), typ bydlení (nájemní, vlastnické či družstevní), cenu, přítomnost výtahu a další nutné výdaje pro získání bydlení.

Výzkumný vzorek pro dotazníkové šetření tvořil soubor respondentů, který byl vymezen věkem a bydlištěm v Prostějově. Původní velikost vzorku byla stanovena na 100 respondentů z důvodu omezených personálních možností. Při tvorbě výzkumného vzorku jsem použila stratifikační výběr. Respondenty jsem rozdělila do skupin podle typu bydlení, ve kterém bydlí. Do vzorku jsem potom zahrнула seniory bydlící v domovech pro seniory, domovech s pečovatelskou službou a v „běžném“ bydlení zahrnujícím bydlení nájemné, vlastnické a družstevní (Disman, 2011, s. 107). Jednotlivé typy bydlení měly být zastoupeny v poměru 20:10:70. Náhodnost výběru byla zajištěna pochůzkami po jednotlivých typech bydlení a zvoněním na náhodné dveře. U běžného bydlení jsem musela aplikovat techniku sněhové koule. Důvodem pro tento krok byla vysoká míra neochoty seniorů z běžného bydlení komunikovat a vyplnit dotazník. Nezbylo mi tedy jiné východisko, než se orientovat na potencionální respondenty doporučené jinými respondenty, což je základním rysem metody sněhové koule (Disman, 2011, s. 114-115).

Konečný vzorek byl tvořen 52 respondenty. Poměr respondentů z různých typů bydlení je znázorněn tabulkou č. 1. Vzorek byl tvořen 37

ženami a 15 muži. Medián věku je 75,5 roku. Věkové rozložení a pohlaví respondentů viz tabulka č. 2. Nejnižší věk byl 60 let a nejvyšší 94 let.

Tabulka č. 1 – Poměr respondentů z různých typů bydlení

Typ bydlení	Počet respondentů
domov pro seniory	20
domov s pečovatelskou službou	10
běžné bydlení	22
celkem	52

Tabulka č. 2 – Rozložení respondentů podle věku a pohlaví

Věk v letech	Žena	Muž	Celkem
60-64	4	2	6
65-69	5	5	10
70-74	7	2	9
75-79	5	1	6
80-84	9	3	12
85-89	4	2	6
90-94	3	0	3
celkem	37	15	52

Vzhledem k výše uvedeným faktům jsem si vědoma toho, že vzorek je naprosto nereprezentativní a na jeho základě nelze tvořit závěry o platnosti hypotéz a vztahovat je na celou populaci.

6 Analýza a interpretace výsledků výzkumu

Nyní přecházím k popisu výsledků výzkumu. Při analýze a interpretaci výsledků výzkumu postupuji při popisu v posloupnosti výsledky analýzy dokumentů a výsledky dotazníkového šetření. V rámci těchto dvou celků potom postupuji na základě tematických okruhů, do kterých se shlukují výzkumné hypotézy. Jedná se o okruhy zabývající se kapacitní a finanční dostupností možnosti bydlení pro seniory v Prostějově, spokojeností seniorů s bydlením, finanční situací seniorů v souvislosti s bydlením a subjektivním hodnocením kapacitní a cenové dostupnosti bydlení pro seniory.

6.1 Analýza a interpretace výsledků analýzy dokumentů

Ve městě Prostějově se vyskytují celkem čtyři typy bydlení pro seniory. Jsou jimi nájemní byty ve vlastnictví soukromníků nebo města (sem spadá i domov s pečovatelskou službou), byty v osobním vlastnictví, družstevním vlastnictví a byty v domech pro seniory. V následujícím textu se zaměřím na popis uvedených typů bydlení, na jeho parametry a dostupnost cenovou i kapacitní.

6.1.1 Nájemní bydlení

Do této kategorie spadají byty soukromých vlastníků, byty ve vlastnictví města a zvláštní kategorií jsou domovy s pečovatelskou službou (dále jen „DPS“).

Nájemní byty patřící soukromým vlastníkům

Těchto bytů je na trhu celá řada, od malometrážních po velkometrážní. Tyto byty mají různé parametry a ne všechny jsou vhodné k bydlení pro seniory. Vzhledem k faktu, že přesné statistiky tohoto bydlení neexistují, rozhodla jsem se sledovat nabídku a poptávku na inzertních webech. Ve výsledku jsem zjistila, že za tři měsíce sledování bylo nabízeno celkem 34 bytů s celkovou plochou do 60 m² (vymezení tohoto kritéria viz kapitola 2.1.1 Požadavky na bydlení, s. 16-17). Bytů bylo prodáno celkem 21. Což sice svědčí o zájmu o tyto byty, ale na druhou stranu to také

ukazuje, že na trhu zůstává určitá část bytů, které jsou stále k dispozici. Z mého šetření také vyplynulo několik problémů, které mohou seniorům získání tohoto bydlení znemožnit. Především to je absence výtahu. Ve většině případů výtah není uveden a vzhledem k typu zástavby být přítomen nemůže. Druhou vážnou překážkou jsou vedlejší výdaje jako kauce a provize, ty se pohybují od 5 000 Kč až po 20 000 Kč, čímž významně snižují šance k získání tohoto typu bydlení.

Tento typ bydlení podle kritéria stanoveného v podkapitole 2.1.1 Požadavky na bydlení (s. 17-18) posuzuji jako finančně nedostupné, protože částka nájmu přesahuje 25 % z mediánu příjmů respondentů (10 550 Kč).

Přehled bytů s podrobnými informacemi včetně přehledu nájmu viz příloha č. 4.

Nájemní byty patřící městu

Tyto byty jsou spravovány domovní správou (dále jen „DSP“). DSP disponuje celkem 825 byty. Volných jich je ale pouze pět. Kapacitně je tedy toto bydlení velmi nedostupné.

Finanční dostupnost tohoto bydlení je stanovena nájemným ve výši 51,42 Kč/m², až na dvě výjimky, kde je nájemné sníženo na 26 Kč/m². Vzhledem k tomu, že velikost těchto bytů se pohybuje od 30 do 50 m² (v nových bytech), nájemné se pohybuje kolem 3 000 Kč. Město disponuje i starými byty, které jsou však málo poptávané kvůli jejich velké výměře (od 80 do 120 m²). Velikost nájemného potom přesahuje částku 6 000 Kč. I když pominu nájemné starých bytů, musím tento typ hodnotit jako cenově nedostupný, neboť cena nájmu kritérium 25 % z příjmů seniorů přesahuje. Zároveň však musím podotknout, že cena tohoto typu bydlení se nejvíc ze všech typů bydlení blíží zmíněné hranici finanční dostupnosti.

Postup pro získání bytu je následující. Žadatel musí podat žádost, na jejímž základě je zařazen do seznamu žadatelů. Jeho pozice v tomto seznamu se odvíjí od hodnoty kritérií pro hodnocení žádosti. Bodovou

hodnotu přiděluje bytová komise. O přidělení bytu rozhoduje na základě kritérií Rada města Prostějova. Velikost přiděleného bytu závisí na počtu členů domácnosti.

Byty v domovech s pečovatelskou službou (dále jen „DPS“)

DPS patří, stejně jako městské nájemní byty, pod správu DSP. V Prostějově existuje celkem 326 těchto bytů. Ke 2. 12. předchozího roku bylo evidováno 237 žádostí (nejvíce poptávané jsou byty 1+0). Téměř všechny byty byly zaplněny, z čehož vyplývá jejich neuspokojivá kapacitní dostupnost. Toto konstatování potvrzuje i vedoucí odboru kanceláře jednatele DSP, paní Marie Hájková. Dle jejích slov by Prostějov potřeboval minimálně dva další domy s kapacitou 100 bytů. Velikost bytů v DPS zahrnuje celkem čtyři velikosti bytů od velikosti 1+0 do velikosti 4+1.

Co se týká finanční dostupnosti, nájemné je zde stanoveno na 47 Kč/m² v 1. pásmě a na 40 Kč/m² v 2. pásmu (kompenzace absence výtahu). Velikost bytů se pohybuje zhruba kolem 60 m² v závislosti na počtu místností. Nájemné se tak může pohybovat od 3 000 Kč do 5 000 Kč. Samozřejmě do částky není zahrnuté vodné a stočné, teplo či společná energie, které jsou označovány jako služby související s bydlením a jejich výše se stanovuje dle počtu osob v domácnosti. Tento typ bydlení tak lze na základě částky nájmu považovat za finančně nedostupný, protože rozpětí nájemného se pohybuje nad hranicí finanční dostupnosti, tzn. nad hranicí 25 % z příjmů seniorů.

Postup pro získání bydlení je obdobný jako u městského bytu s tím rozdílem, že bodovacích kritérií je mnohem více. K přidělení bytu se vyjadřuje nejen DSP, ale také Sociální a zdravotní rada města Prostějova a Rada města Prostějova jako poradní orgán. Čekací doba se může pohybovat kolem 5 až 8 let v závislosti na umístění v pořadníku.

6.1.2 Byty v osobním vlastnictví

Stejně tak jako nájemního bydlení, i bytů v osobním vlastnictví na trhu existuje celá řada. Jejich kvalita se liší stářím, výměrou či stavem.

U tohoto typu bydlení jsou nevýhodou vysoké pořizovací výdaje, které se ale vrátí průběhem let, kdy se na rozdíl od nájemního bydlení platí pouze energie, voda apod. a nikoli nájemné. Statistika počtu bytů v osobním vlastnictví v Prostějově se nevede. Proto jsem údaje čerpala z údajů inzertních webů. Ze čtvrtročního sledování jsem zjistila, že bylo nabízeno 28 bytů. Prodáno jich bylo 13. I zde se projevila celkem vysoká poptávka. U nabízených bytů jsou největšími překážkami pro seniory chybějící výtah a vysoké pořizovací ceny bytů, které dělají tento typ bydlení finančně nedostupným pro seniory. Přehled bytů s podrobnými informacemi včetně přehledu cen viz příloha č. 4.

6.1.3 Byty v družstevním vlastnictví

Nejméně zastoupenou možností v rámci typů bydlení je družstevní bydlení. V dnešní době má spousta lidí původně družstevní byty převedené do osobního vlastnictví, takže klasického družstevního bydlení zbývá jen velmi málo, o čemž svědčí i výsledky mého sledování inzertních webů. Celkem bylo nabízeno 19 bytů, z toho se prodalo 8 bytů. Největší překážkou pro seniory, kteří by měli o tento typ bydlení zájem, je jeho sama podstata, tzn. nutnost zaplatit pořizovací cenu a následně platit družstvu nájem. Opět musím tento typ bydlení posoudit jako finančně nedostupný. Přehled bytů s podrobnými informacemi včetně přehledu cen viz příloha č. 4.

6.1.4 Byty v domovech pro seniory

V Prostějově se nacházejí celkem dva domovy pro seniory. První z nich spadá pod **Centrum sociálních služeb, příspěvková organizace**. Tato organizace poskytuje krom domova pro seniory i domov se zvláštním režimem, jehož cílovou skupinou jsou ženy všech věkových kategorií trpící chronickým duševním onemocněním (CSSPV, 2013; Čožíková, 2013).

Než představím samotný domov, je dobré zde uvést jeho cíle. Těmi jsou:

- podpora seniorů a pomoci při zvládnání péče o vlastní osobu
- péče o osoby plně závislé na druhé osobě

- aktivizační činnost a volnočasové aktivity
- tvorba šance na důstojné dožití seniora (tamtéž).

Domov pro seniory disponuje kapacitou 133 uživatelů. Domov má celkem 7 jednolůžkových, 22 dvoulůžkových, 18 třílůžkových a 7 čtyřlůžkových pokojů. V roce 2013 domov evidoval 67 volných míst. Cílovou skupinou jsou senioři od 65 let, kteří mají sníženou soběstačnost z důvodu věku a zdravotního stavu a vyžadují takovou péči a podporu, jež jim nemůže být poskytnuta v domácím prostředí. Bydlení je poskytováno na základě žádosti a následné smlouvy. I domovy pro seniory vytvářejí pořadník žadatelů (CSSPV, 2013; Čožíková, 2013).

Finanční náročnost tohoto bydlení se pohybuje v závislosti na počtu lůžek na pokoji od 9 000 Kč do 9 900 Kč. Shrnu-li informace o dostupnosti tohoto typu bydlení, zjišťuji, že kapacitně na tom tento typ bydlení není špatně, problém ovšem vyvstává ohledně finanční náročnosti. Ta se stává velkým problémem, neboť částka za pobyt v tomto zařízení pojme téměř celý příjem seniorů (CSSPV, 2013; Čožíková, 2013).

Domov důchodců Prostějov, p. o. je druhým zástupcem této sociální služby v Prostějově. Cílem zařízení je za pomoci poskytování péče a různých služeb podpořit soběstačnost seniora a zajistit mu podmínky pro jeho rozvoj (Libíček, 2013).

Kapacita zařízení je 250 obyvatel, kteří mohou být ubytováni v 30 jednolůžkových a 110 dvoulůžkových pokojích. Cílovou skupinou jsou senioři od 60 let, kteří se z důvodu svého zdravotního stavu nemohou sami o sebe postarat a jsou závislí na pravidelné pomoci jiné osoby. K. 31. 12. 2013 domov evidoval 245 klientů, z toho 58 mužů a 187 žen (tamtéž).

Postup pro získání bydlení se shoduje s postupem u prvního domova, viz výše.

Pokud se zaměřím na dostupnost, zjistím, že v tomto domově existuje nedostatečná kapacitní dostupnost. O finanční dostupnosti se

u tohoto typu bydlení mluvit nedá, neboť cena ubytování (se stravou) se pohybuje mezi 8 700 Kč a 9. 600 Kč, což tvoří skoro 100 % příjmů seniorů (tamtéž).

6.2 Analýza a interpretace výsledků dotazníkového šetření

Před tím, než se zaměřím na popis a analýzu výsledků dotazníkového šetření, musím podotknout, že na základě nereprezentativnosti výzkumného vzorku nemohu ze získaných údajů usuzovat o platnosti či neplatnosti hypotéz.

Spokojenost seniorů s jejich bydlením je druhým tematickým okruhem, kterým jsem se v rámci výzkumu zabývala. Na otázky o spokojenosti s bydlením odpovědělo všech 52 respondentů. Otázka, kterou jsem se na toto téma položila, však nebyla cílena na pouhou spokojenost s bydlením, ale na spokojenost s bydlením v souvislosti s jeho velikostí.

Respondenti své bydlení v souvztažnosti s jeho velikostí hodnotili jako vyhovující. Bydlení naprosto vyhovuje 69 % respondentů, spíše vyhovuje 23 % respondentů, částečně odpovídá a částečně neodpovídá 8 %. Důvodem částečné nespokojenosti s bydlením těchto seniorů byly technické parametry, jako např. nedostatek slunečního světla v místnosti, absence balkónu či málo prostoru.

Z tabulky č. 3 lze také vyčíst, že 7 respondentů bydlí v bydlení větším než 60 m², a přesto vykazuje spokojenost s bydlením. Získaná data proto mluví proti vlivu velikosti bydlení na spokojenost seniorů s bydlením.

Tabulka č. 3 – Hodnocení bydlení v souvztažnosti s jeho velikostí

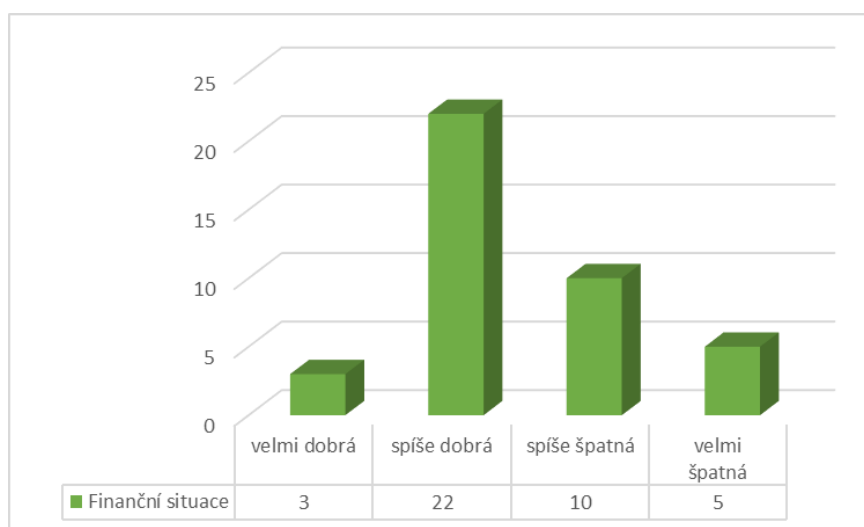
Velikost bydlení	Naprosto vyhovuje	Spíše vyhovuje	Půl na půl	Celkem
do 40 m ²	17	4	2	23
41-60 m ²	15	5	2	22
61-80 m ²	3	1	0	4
81-100 m ²	1	1	0	2
nad 101 m ²	0	1	0	1
celkem	36	12	4	52

Finanční situace seniorů v souvislosti s bydlením je třetím okruhem, který se v rámci výzkumu objevuje. V úvodu musím uvést konstatování, že na otázky týkající se financí neodpovědělo celkem 12 respondentů. Čtyři respondenti neuvěli své příjmy a výdaje, protože jejich příjmy chodí na účet jejich dětí, které za ně platí i výdaje na bydlení. Osm respondentů svou odpověď neuvědlo, protože jsou to pro ně citlivá data. Při posuzování odpovědí tedy pracuji se souborem 40 respondentů.

Nyní přistupuji k popisu finanční situace seniorů. Tu hodnotím na základě rozdílu mezi jejich celkovými příjmy a výdaji na bydlení. Celkové příjmy respondentů, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, se pohybují od 8 000 Kč do 22 000 Kč včetně. Mediánové vyjádření jejich příjmů je 10 550 Kč. Výdaje na bydlení se pohybují od 2 430 Kč po 9 600 Kč včetně. V mediánovém vyjádření je to asi 4 319 Kč.

Pro prezentaci finanční situace respondentů slouží graf č. 6. Do kategorie velmi dobré situace spadá 7,5 % respondentů, do kategorie spíše dobré finanční situace potom 55 %. Více než polovina respondentů tedy vykazuje dobrou finanční situaci. Celých 25 % respondentů spadá do kategorie spíše špatné finanční situace a velmi špatnou finanční situaci vykazuje 12,5 % respondentů.

Graf č. 6 – Četnost respondentů v rámci kategorií finanční situace

Prezentovaná data mluví proti mému předpokladu o dobré finanční situaci seniorů v souvislosti s bydlením.

U finanční situace seniorů mě dále zajímalo, které další faktory kromě celkových příjmů a výdajů na bydlení ji mohou ovlivnit. Finanční situaci jsem proto porovnávala s pohlavím a věkem respondentů, s počtem členů domácnosti a s odpověďmi, které si týkaly spolupodílení se na platbách za bydlení.

Porovnání vztahu mezi finanční situací a pohlavím ilustruje tabulka č. 4. V první kategorii finanční situace „dominují“ muži. Ve zbylých třech kategoriích převažují ženy. Nejčtenější kategorií pro obě pohlaví je kategorie spíše dobrá finanční situace, kde se soustředilo 55,6 % ze všech žen a 53,9 % ze všech mužů (míněno ze všech žen a mužů, kteří uvedli své odpovědi na příslušné otázky). Zajímavé také je, že velmi špatnou situaci vykazují pouze ženy a vykazuje ji 18,5 % z nich. Z těchto dat mohu usuzovat, že pohlaví má určitý vliv na finanční situaci.

Tabulka č. 4 – Rozložení respondentů dle kategorií finanční situace a pohlaví

Finanční situace	Ženy	Muži	Celkem
velmi dobrá	1	2	3
spíše dobrá	15	7	22
spíše špatná	6	4	10
velmi špatná	5	0	5
celkem	27	13	40

Pro porovnání vztahu mezi finanční situací a věkem opět využiji ilustraci ve formě tabulky č. 5. Jak je zřejmé z tabulky, 63 % respondentů třetího věku vykazuje velmi dobrou či spíše dobrou finanční situaci, 30 % respondentů 3. věku vykazuje spíše špatnou finanční situaci a zbylých 7 % velmi špatnou finanční situace. Respondenti 4. věku vykazují z 60 % spíše dobrou finanční situace, z 10 % spíše špatnou finanční situaci a z 30 % velmi špatnou finanční situaci. V datech lze spatřit jistou míru

vlivu věku na finanční situaci, i když poměr mladších a starších seniorů je nevyrovnaný.

Tabulka č. 5 - Rozložení respondentů dle finančních kategorií a věku

Finanční situace	3. věk	4. věk	Celkem
velmi dobrá	3	0	3
spíše dobrá	16	6	22
spíše špatná	9	1	10
velmi špatná	2	3	5
celkem	30	10	40

V případě porovnání vztahu mezi finanční situací a počtem členů domácnosti nedokáží posoudit, zda má na finanční situaci počet členů domácnosti vliv. Proměnná počtu členů domácnosti ve svém důsledku nemusí znamenat, že se na platbě výdajů na bydlení podílejí i ostatní členové domácnosti.

Oproti tomu proměnná, kterou je podílení se na výdajích na bydlení, nedostatek předchozí proměnné nevykazuje. Rozložení respondentů podle finanční situace a spolupodílení se na platbách dokládám tabulkou č. 7. Ze všech respondentů si 63 % platí výdaje na bydlení samo. Z těchto 63 % respondentů vykazuje 68 % dobrou finanční situaci (velmi i spíše dobrou) a 32 % z nich spadá do špatné finanční situace (spíš i velmi špatné).

Zbylých 34 % respondentů se o výdaje na bydlení s někým podílí. Z těchto respondentů vykazuje dobrou finanční situaci 53 % a špatnou finanční situaci 47 %.

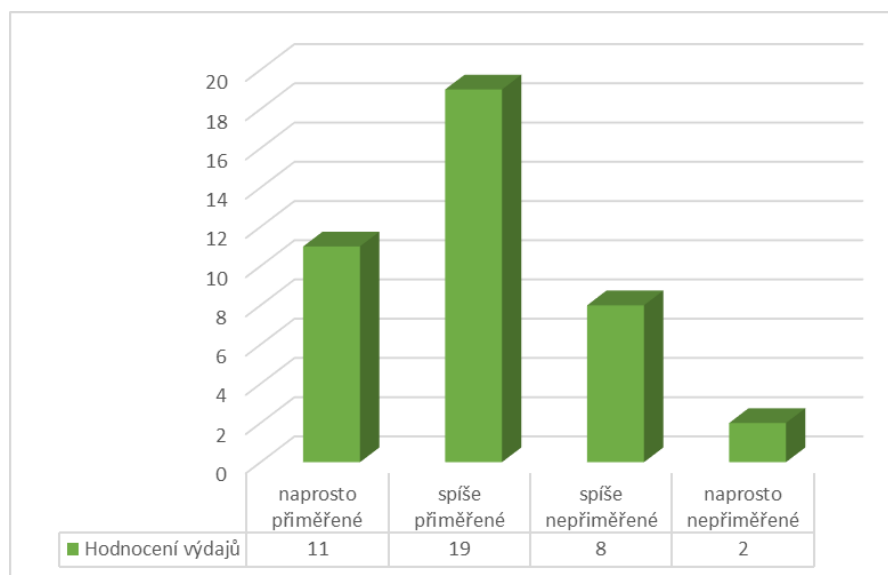
Tabulka č. 7 – Rozložení respondentů dle finančních kategorií a podílení se na výdajích za bydlení

Finanční situace	Sám/a	S někým	Celkem
velmi dobrá	3	0	3
spíše dobrá	14	8	22
spíše špatná	6	4	10
velmi špatná	2	3	5
celkem	25	15	40

Pro vytvoření představy o finanční situaci v souvislosti s bydlením je důležité podívat se na přiměřenost výdajů na bydlení očima samotných seniorů, tzn., jak samotní senioři hodnotí své výdaje na bydlení vůči svým celkovým příjmům. Následující graf č. 7 ukazuje četnost jednotlivých variant hodnocení, které respondenti přikládali svým výdajům na bydlení. Celých 75 % respondentů hodnotilo své výdaje na bydlení jako přiměřené (ať už naprosto či spíše) ke svým celkovým výdajům. Zbýlých 25 % své výdaje hodnotilo jako nepřiměřené (převažovalo však hodnocení spíše nepřiměřené nad naprosto nepřiměřeným, a to v poměru 4:1).

Uvedená data tedy mluví proti předpokladu o nepřiměřenosti výdajů na bydlení. Většina seniorů naopak označila své příjmy za přiměřené.

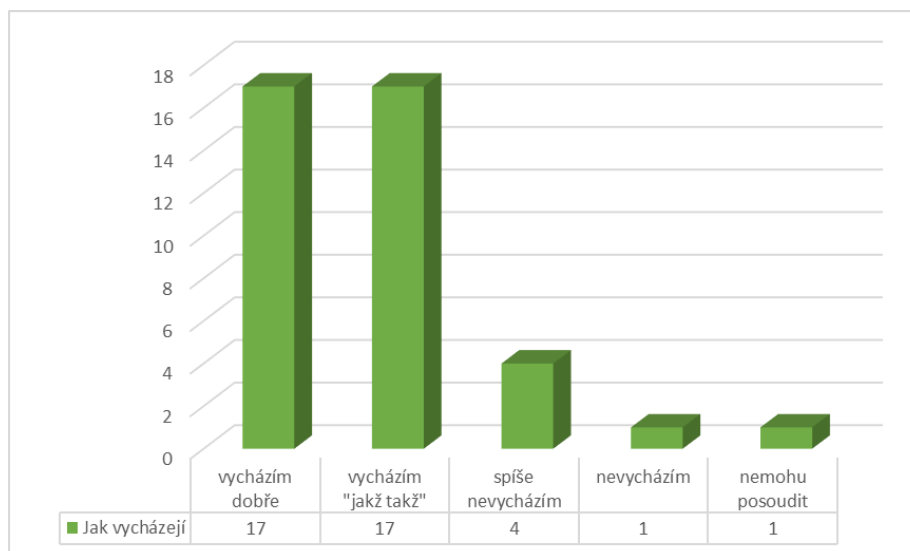
Graf č. 7 – Četnost jednotlivých kategorií hodnocení výdajů na bydlení

V návaznosti na přiměřenost výdajů na bydlení mě zajímalo, zda senioři vycházejí s příjmy, které jim zůstanou po zaplacení výdajů na bydlení. Mým předpokladem bylo, že respondenti budou vycházet se zbylými příjmy s problémy. Získaná data však nasvědčují opaku. Překvapivě lze z grafu č. 8 vysledovat, že drtivá část respondentů, přesněji 85 % z nich, více méně vychází se zbylými příjmy. Naopak se svými příjmy nevyhází pouze 12,5 %. Jeden respondent svou situaci nemohl posoudit.

Získané údaje opět svědčí o opačné situaci, než jsem formulovala ve svém předpokladu.

Graf č. 8 – Četnosti odpovědí na vycházení s příjmy, které zbydou po zaplacení výdajů na bydlení

Finanční situace seniorů se také velmi významně promítá do schopnosti udržet si bydlení. I na tuto problematiku jsem se v rámci dotazníkového šetření zaměřila. Zde musím upozornit, že při analýze pracuji s kompletním počtem respondentů, tedy 52 respondenty. Respondentů jsem se nejdříve ptala na fakt, zda se někdy v jejich minulosti vyskytly problémy s udržením či ztrátou bydlení. Pozitivně na tuto otázku odpověděli pouze dva senioři. V obou případech byly problémy s bydlením způsobeny dělením majetku po rozvodu, neměly tedy charakter problémů způsobených finanční situací.

V současné době vykazuje problémy s udržením bydlení z důvodů finanční situace celkem 12 respondentů. I přes toto vysoké číslo tito respondenti tvoří menšinu a zjištěné informace tak mluví ve prospěch mého předpokladu o ohroženosti seniorů problémy s bydlením v souvislosti s jejich finanční situací.

U respondentů, kteří vykazují problémy s bydlením, jsem se dále zaměřila na strategie, které ke zvládnutí problémů aplikují, a na účinnost

těchto strategií. Co se týče strategií, respondenti praktikují celkem tři, a to šetření na potřebách, stěhování a půjčka. Překvapivým, oproti mému předpokladu o šetření na ostatních potřebách jako nejvíce praktikované strategii, bylo zjištění, že 10 z 12 seniorů použilo půjčku k vyřešení problémů. Při hodnocení účinnosti strategie navíc 8 z nich uvedlo, že je tato strategie účinná (ať už velmi či spíše). Jen dva respondenti půjčku považovali spíše za neúčinnou. Respondenti, kteří zvolili jinou strategii než půjčku, tuto strategii hodnotili jako spíše účinnou. Když jejich hodnocení shrnu, více než většina respondentů ohodnotila svou strategii za účinnou, tzn., že data mluví ve prospěch mého předpokladu o hodnocení strategií pro zvládnání problémů s bydlením.

Tabulka č. 8 – Strategie řešení problémů s bydlením a jejich účinnost

Strategie	Velmi účinná	Spíše účinná	Spíše neúčinná	Velmi neúčinná	Celkem
šetřím na potřebách	0	1	0	0	1
stěhování	0	1	0	0	1
půjčka	6	2	2	0	10
celkem	6	4	2	0	12

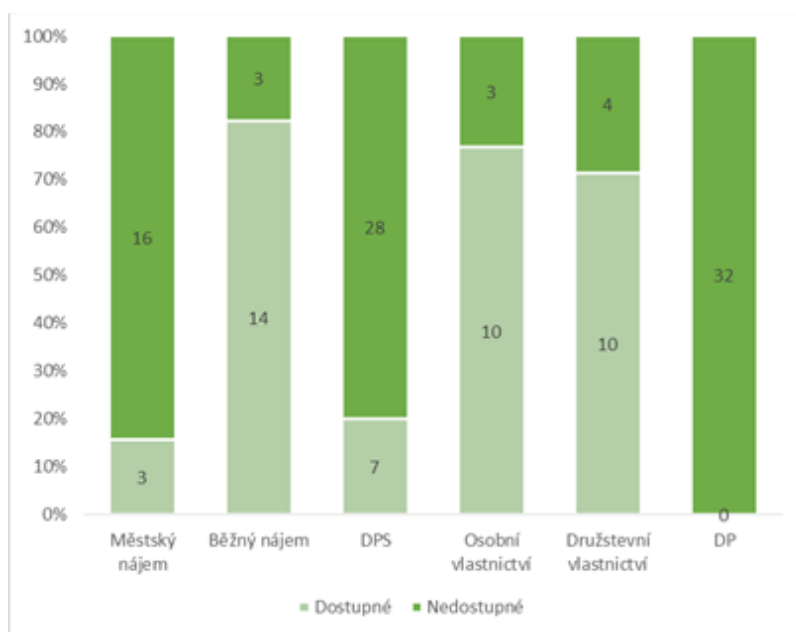
Posledním tematickým okruhem, kterým jsem se v rámci dotazníkového šetření zabývala, byla **kapacitní a cenová dostupnost jednotlivých typů bydlení** podle samotných seniorů. Jak u kapacitní tak cenové dostupnosti jsem u každé možnosti vyloučila odpovědi seniorů, kteří o kapacitní a cenové dostupnosti nevěděli. Z takto upraveného souboru odpovědí jsem vytvořila grafy č. 9 a 10.

Graf č. 9 zobrazuje hodnocení kapacitní dostupnosti. Musím zde připomenout, že porovnávám kapacitní dostupnost fondu explicitně určeného pro seniory, který je tvořen domovy s pečovatelskou službou a domovy pro seniory, a fondu bydlení vhodného pro seniory, který je tvořen běžným a městským nájemním bydlením, bydlením v osobním a družstevním vlastnictví.

Co se týče explicitně určeného fondu bydlení pro seniory, senioři jej vidí jako velmi nedostupné, neboť domovy pro seniory byly označeny všemi respondenty, kteří dostupnost hodnotili, za nedostupné. Domovy s pečovatelskou službou označila většina respondentů také za nedostupné. Z čehož usuzují o kapacitní nedostupnosti fondu explicitně určeného pro seniory.

Hodnocení fondu bydlení vhodného pro seniory dopadlo podle názoru seniorů mnohem lépe. Městské byty sice většina seniorů označila za kapacitně nedostupné, ale zbylé typy bydlení senioři hodnotili jako dostupné. Z čehož mohu usoudit o kapacitní dostupnosti tohoto fondu bydlení.

Graf č. 9 – Přehled hodnocení kapacitní dostupnosti bydlení pro seniory

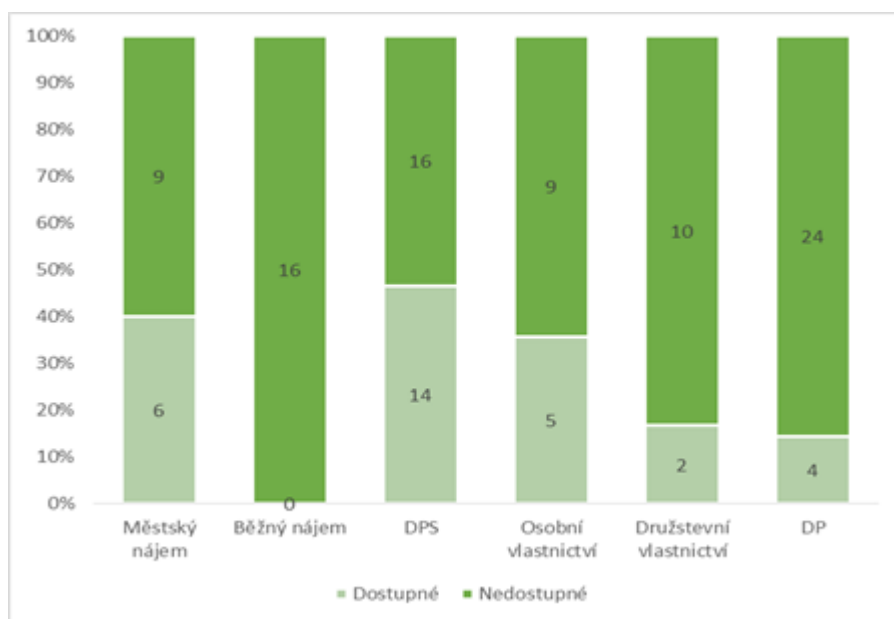

Graf č. 10 zobrazuje hodnocení cenové dostupnosti fondu explicitně určeného bydlení pro seniory (domovy pro seniory, domovy s pečovatelskou službou) a fondu vhodného pro seniory (běžné a městské nájemní bydlení, družstevní a vlastnické nájemní bydlení).

Jak naznačují výsledky hodnocení, oba fondy bydlení se pohybují pod hranicí cenové dostupnosti. Za nejvíce cenově nedostupné respondenti

označují běžný nájem a domovy pro seniory. Nejlépe z této statistiky vyšly domovy s pečovatelskou službou, u kterých byl rozdíl mezi nedostupností a dostupností pouhé dva hlasy. Z grafu však vyplývá závěr, který mluví proti mému předpokladu lepší cenové dostupnosti u fondu vhodného bydlení pro respondenty. Z hodnocení seniorů vyplývá, že oba fondy bydlení jsou pro ně cenově nedostupné.

Graf č. 10 – Přehled hodnocení cenové dostupnosti bydlení pro seniory

7 Shrnutí výzkumu

Výsledky o kapacitní a cenové dostupnosti vůči mým předpokladům vyšly celkem přiměřeně. Potvrdilo se, že se zejména fond explicitně určeného bydlení pro seniory potýká s naprostou kapacitní a cenovou nedostupností. I když domovy s pečovatelskou službou tuto situaci zlepšují, o cenové dostupnosti se zde nedá mluvit. Fond bydlení vhodného pro seniory vykazuje o trochu lepší situaci, alespoň po stránce kapacitní (pominu-li nedostatečný počet volných městských bytů). Na trhu se vždy vyskytuje nabídka alespoň několika bytů, které jsou vhodné pro seniory (největším problémem bývá absence výtahu, nikoli samotný byt). Finanční dostupnost fondu bydlení vhodného pro seniory se potýká se stejnými problémy jako fond bydlení explicitně určeného pro seniory. Městské byty a běžné nájemní bydlení se hranici finanční dostupnosti pouze přibližují. Vlastnické a družstevní bydlení s touto hranicí finanční dostupnosti porovnávat nemohu, usuzuji však, že se jedná o velké, jednorázové částky, které bude mít většina seniorů problém vydat. Interpretované výsledky mluví proti mému předpokladu o lepší cenové dostupnosti fondu bydlení vhodného pro seniory. Prostřednictvím výsledků získaných z dat tak docházím ke stejnému výsledku jako Lux a kol. (2006) nebo Mikeszová a kol. (2009), totiž, že senioři patřili a patří k velmi ohroženým, co se týče finanční dostupnosti bydlení.

Hodnocení spokojenosti s bydlením vzhledem k potřebám seniorů a k velikosti bydlení, které respondenti uvedli, mluví ve prospěch mého předpokladu o spokojenosti s bydlením většiny respondentů. Žádný z respondentů není se svým bydlením nespokojený. Pokud se vyskytl nějaký méně spokojený respondent, jeho „nespokojenost“ byla způsobena spíše nevyhovujícími technickými parametry, nikoli velikostí bytu. Získaná data také ukázala, že mluví spíše proti mému předpokladu o vlivu velikosti bydlení na spokojenost respondentů, tak jak jsem jej pochopila od Temelové a kol. (2010, str. 97).

Co se týče finanční situace respondentů v souvislosti s bydlením, data nasvědčují mému předpokladu o jejich dobré finanční situaci. Na tuto situaci mají jistý vliv i pohlaví, věk a spolupodílení se na platbách na výdajích. Počet členů domácnosti zřejmě vliv na finanční situaci mít nemůže, neboť nevyovídá nic v souvislosti s finanční situací (nelze z něj vyčíst, zda se osoba, která bydlí s respondentem ve společné domácnosti, podílí na platbách). Co se týče přiměřenosti výdajů na bydlení, očekávala jsem podobnou situaci, kdy vzhledem ke svým příjmům bude většina respondentů hodnotit své výdaje na bydlení jako nepřiměřené. Opak je pravdou. Tři čtvrtiny respondentů hodnotí své výdaje jako přiměřené ke svým příjmům, a to i v případě, kdy tyto výdaje tvoří skoro 50 % z jejich příjmů. Což mě vede k myšlence, kterou uvádí i Sýkorová, že totiž respondenti spíše nemají sklony si stěžovat, tedy mohli raději zvolit variantu lepšího hodnocení (Sýkorová, 2006, s. 157). Tuto myšlenku bych spojila i s otázkou vycházení se zbylými příjmy po úhradě výdajů na bydlení. Na tuto otázku totiž pozitivně odpovědělo více než $\frac{3}{4}$ respondentů, tzn., že respondenti většinou s příjmy vycházejí. Data tedy mluví proti předpokladu, že prostějovští senioři nevycházejí se zbylými příjmy. I přes to, že respondenti prezentují svou finanční situaci jako vesměs dobrou, vyskytlo se 12 respondentů, kteří z finančních důvodů bojují s problémy s bydlením. Překvapivé na tomto zjištění bylo především to, jak svou situaci řeší, resp. jakou strategii k řešení využívají. Nejčtenější využívanou strategií jsou totiž půjčky, nikoli – jak jsem očekávala – šetření na ostatních potřebách. Tento způsob řešení mi přijde celkem rozporuplný, neboť respondenti řešili problémy s bydlením kvůli finanční situaci. Půjčky v této situaci sice mohou krátkodobě pomoci, v dlouhodobém výhledu však mohou tuto situaci zhoršit, pokud respondent nebude moci splácet. Účinnost strategií řešících problémy s bydlením byla hodnocena jako většinou účinná.

Na začátku tohoto shrnutí jsem věnovala pozornost kapacitní a cenové dostupnosti jednotlivých typů bydlení v Prostějově z hlediska statistických údajů. Na závěr tohoto shrnutí uvádím tuto problematiku očima samotných respondentů. Pohled respondentů více méně odpovídá

pohledu na dostupnost získaného analýzou dokumentů. Respondenti označují za kapacitně dostupný fond vhodného bydlení, tedy městský a běžný nájem, vlastnické a družstevní vlastnictví, a naopak za kapacitně nedostupný považují fond explicitně určený. Cenovou dostupnost označují jako nedostatečnou pro oba fondy bydlení pro seniory.

Závěr

Teoretická část se zabývala vymezením pojmů, které tvoří základnu pro problematiku, již tato práce řeší. Stárí jednou potká každého z nás a každý z nás bude muset řešit i těžkosti, které se stárím přicházejí. Mezi ty největší těžkosti patří zajištění a udržení si bydlení, zejména a především po stránce finanční. Snižující se příjmy a zvyšující se výdaje na bydlení mohou být pro spoustu seniorů nepřekonatelnou překážkou. Obzvláště v situaci, kdy na běžném trhu bydlení existuje jen velmi málo typů bydlení, které by vyhovovaly potřebám seniorů a zároveň pro ně byly po stránce výdajů na bydlení dosažitelné (míněno malometrážním bydlením). V této situaci seniorům nezbývá jiná možnost, než si udržet své současné bydlení aplikací některé ze strategií, které seniorům pomáhají zlepšit jejich finanční situaci, avšak za cenu omezení některé jiné stránky jejich života. K takovéto situaci by však nemělo docházet. Nástrojem prevence by měl být koncept sociálního bydlení. Ten ve své roli však značně pokulhává. Sociálního bydlení pro seniory je žalostně málo z hlediska kapacity, i finanční dostupnosti. Pokud se tedy senior dostane do problémů s udržením bydlení z finančních důvodů, jen velmi těžko vyhledává možnosti, které by mu z této situace pomohly se dostat.

Empirickou část práce tvořil kvantitativní výzkum, jehož úkolem bylo vytvořit přehled o možnostech bydlení pro seniory v Prostějově a zjistit pohled prostějovských seniorů na jejich bytovou situaci a všeobecně na situaci s bydlením pro seniory v Prostějově. Pro vytvoření přehledu o možnostech bydlení pro seniory v Prostějově byla použita technika analýzy dokumentů, která se zaměřovala na výskyt jednotlivých typů bydlení, jejich kapacitní a finanční dostupnost a na podmínky ovlivňující získání daného typu bydlení. Dotazníkové šetření poté umožnilo vhlédnout na názor prostějovských seniorů na jejich vlastní bydlení a obecně na možnosti bydlení pro seniory v Prostějově. Respondenty zahrnutými do dotazníkového šetření byli senioři bydlící v Prostějově v různých typech bydlení. Respondenti, kteří o problematiku mého výzkumu projeví největší

zájem, bydleli v domově pro seniory a v domově s pečovatelskou službou. Nejenže projevíli velkou ochotu se šetření zúčastnit, ale aktivně se zapojili i do sepisování různých připomínek a poznámek k tomuto tématu. Nejméně ochotnými respondenty byli senioři z běžného bydlení, ať už se jednalo o nájemní, vlastnické či družstevní. Respondenti buď ani neotvírali, nebo účast odmítli s argumentací, že výzkum obsahuje otázky na velmi citlivé údaje. Na jednu stranu je jejich nedůvěra pochopitelná, na druhou stranu v některých případech hraničilo jejich jednání až s neslušností.

Při zpětném pohledu na výsledky výzkumu shledávám, že se mi podařilo odpovědět na všechny výzkumné otázky vytyčené na počátku výzkumu.

Z výsledků výzkumu lze vyvodit určité závěry a doporučení, které by mohly vést ke zlepšení situace bydlení pro seniory:

- Velmi četnou poznámkou na konci dotazníku byla připomínka na absenci poradního orgánu, který by měl přehled o všech možnostech bydlení seniorů v Prostějově. Spousta seniorů při řešení své bytové situace ani netušila, kde by se o možnostech bydlení mohla informovat. Ze snahy zjistit tyto informace se následně stalo pobíhání po úřadech, které kýžený výsledek stejně nepřineslo. S těmito problémy jsem se potýkala i já sama v rámci svého výzkumu. Proto tuto připomínku hodnotím jako velmi opodstatněnou.
- I přes snahu vytvořit dostupné a vhodné bydlení pro seniory tento koncept stále naráží na překážky finanční a kapacitní nedostupnosti. Směr dalších případných výzkumů by mohl být zaměřen na hlubší prozkoumání těchto překážek a jejich původu.
- Respondenti sami sebe prezentovali jako s bydlením spíše spokojeni i přes jejich mnohdy nepříznivou finanční situaci. To dokazuje, že i přes nepřízeň „osudu“ se senioři dokáží prezentovat jako spokojení a autonomní jedinci, kteří dokáží zvládat své problémy. Podobný

závěr o spokojenosti seniorů s finanční situací přináší i Sýkorová v rámci výzkumu uskutečněného k dekonstrukci mýtů o stáří (Sýkorová, 2006, s. 157).

Na závěr bych chtěla podotknout, že bydlení je základní potřebou člověka, a její význam ve stáří významně vzrůstá. Starý člověk potřebuje mít prostor, kde se cítí bezpečně, cítí se doma a ví, že toto místo je pro něj jistotou, tzn., že se nebude muset obávat jeho případné ztráty. Tento prostor na seniory působí po mnoha stránkách a pomáhá jim zvládat každodenní strasti života ve stáří. Takovou to vazbu k místu popisuje i Sýkorová v rámci výzkumu významu prostoru a věcí v kontextu individuální stárnutí a stáří (2006). Proto by se každý z nás měl zamyslet nad tím, jak by se situace, kterou jsem na předchozích stránkách popsala, dala zlepšit a ovlivnit. Doufám, že tato bakalářská práce alespoň trochu přispěje k zamyšlení se nad touto situací.

Anotace

Bydlení patří k základním lidským potřebám. Jeho charakteristiky mají vliv na životní styl a celkovou kvalitu života jedinců zejména ve stáří. Nedostatek finančních prostředků může negativně ovlivnit úroveň bydlení či ohrozit jeho udržení. Bakalářská práce je zaměřena na popis podmínek bydlení seniorů v Prostějově z hlediska jeho finanční dostupnosti, tj. vztahu ceny bydlení a finanční situace starých lidí a z hlediska kapacitní dostupnosti, tj. množství bytů k získání. Práce je založena jednak na studiu veřejných dokumentů a statistický dat týkajících se bydlení, jednak na dotazníkovém šetření v souboru prostějovských seniorů.

Klíčová slova: bydlení, finanční a kapacitní dostupnost bydlení, sociální služby, stárnutí, stáří, podmínky bydlení

Abstract

Housing falls into basic human needs. His characteristics have an influence on life style and overall quality of our lives, especially in old age. The lack of financial means can have a negative impact on the level of housing or even threaten his keeping. This Bachelor's thesis is focused on description of housing conditions of seniors in Prostějov from the point of view of his financial availability, i.e. relationship of the cost of housing and financial situation of elderly, and from the point of view of capacity availability, i.e. amount of flats to gain. This work will be based on both studying of public documents and statistic data regarding a housing and questionnaire inquiry in set of Prostějov's seniors.

Key words: housing, financial and capacity availability of housing, social services, aging, the old age, conditions of housing

Seznam použitých zdrojů

Literatura

BUMBÁLEK, M. 2005. Stáří a osamělost. s. 21-39 in Mühlpachr, P. a kol. 2005. *Schola gerontologica*. Brno: Masarykova univerzita v Brně. ISBN 80-210-3838-1.

DISMAN, M. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0139-7.

DVOŘÁČKOVÁ, D. 2013. Pojetí sociálních služeb a prováděcí právní předpisy k poskytování sociálních služeb a sociální péče v ČR. s. 67-84 in HROZENSKÁ, M., DVOŘÁČKOVÁ, D. *Sociální péče o seniory*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4139-0.

GLOSOVÁ, D. a kol., 2006. *Bydlení pro seniory*. Brno: Era. ISBN 80-7366-057-1.

HABRCETLOVÁ, L. 2014. Sociální záležitosti. s. 177-197 in HOLMEROVÁ, I. a kol. *Průvodce vyšším věkem – Manuál pro seniory a jejich pečovatele*. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-3119-6.

HAŠKOVCOVÁ, H. 2010. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team. ISBN 978-80-8710-919-9.

HAYFLICK, L. 1997. *Jak a proč stárneme*. Praha: Columbus. ISBN 80-85928-97-3.

CHRÁSTECKÁ, I. 2010. *Stárnutí a stáří*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

KUBIŠOVÁ, L. 2011. *Stárnutí a život ve stáří*. Brno: Masarykova univerzita.

LUX, M., SUNEKA, P. 2006. Vývoj finanční dostupnosti nájemního a vlastnického bydlení v průběhu hospodářské transformace v České republice. s. 851-881 in *Sociologický časopis*, roč. 42, č. 5.

MALÍKOVÁ, E. 2011. *Péče o seniory v pobytových zařízeních*. Praha: Grada Publishnig. ISBN 978-80-247-3148-3.

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-310-5.

MATOUŠEK, O. a kol. 2007. *Sociální služby- Legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-310-9.

MIKESZOVÁ, M., LUX, M., MORISSEAU, A. 2009. Potenciální finanční nedostupnost nájemního bydlení po deregulaci nájemného – regionální perspektiva. s. 315-343 in *Sociologický časopis*, roč. 44, č. 2.

MÜHLPACHR, P. 2004. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita v Brně. ISBN 80-210-3345-2.

PACOVSKÝ, V., HEŘMANOVÁ, H. 1981. *Gerontologie*. Praha: Avicenum. ISBN 08-044-81.

STURAT-HAMILTON, I. 1999. *Psychologie stárnutí*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-274-2.

SÝKOROVÁ, D. 2007. *Autonomie ve stáří*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-96429-62-5.

SÝKOROVÁ, D., NYTRA, G., TICHÁ, I. 2014. *Bydlení v kontextu chudoby a stáří*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7464-493-1.

TVAROH, F. 1983. *Všichni stárneme*. 2. vyd. Praha: Avicenum.

Elektronické zdroje

ČOŽÍKOVÁ, M. 2013. *Výroční zpráva Centra sociálních služeb Prostějov, příspěvkové organizace za rok 2013*. [online] 14. 03. 2014 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://www.csspv.cz/ke-stazeni/category/4-sbirka-listin>.

Demografická příručka 2013. [online] 24. 11. 2014 [cit. 2015-02-16].
Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/130055-14-r_2014.

Demografická ročenka měst 2004-2013. [online] [cit. 2015-03-01].
Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/25004616A5/\\$File/13006614392.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/25004616A5/$File/13006614392.pdf)

DLOUHÁ, P. 2012. *Domov pro seniory? Luxus pro šťastlivce. Jaké jsou alternativy a kolik stojí?* [online] 19. 3. 2012. [cit. 2015-02-04] Dostupné z: <http://www.penize.cz>.

Družstevní bydlení. [online] [cit. 2015-02-04] Dostupné z: http://www.jaknabydleni.cz/druzstevni_bydleni.html.

LIBÍČEK, Z. 2013. *Výroční zpráva za rok 2013*. [online] [cit. 2015-03-02].
Dostupné z: <http://www.domovpv.cz/vz2013.pdf>.

LUX, M. 2012. *Regionální disparita v dostupnosti bydlení* [online] 25. 6. 2012. [cit. 2015-02-02] Dostupné z: http://www.cas.cz/veda_a_vyzkum/vyznamne_a_zajimave_projekty/humanitni_a_spolecenske_vedy/regionalni-disparity-v-dostupnosti-bydleni.html.

Naděje dožití a průměrný věk – Metodika. [online] 17. 10. 2014 [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/nadeje_doziti_a_prumerny_vek.

Nájem. [online] [cit. 2015-02-04] Dostupné z: <http://www.jaknabydleni.cz/najem.html>.

Obecní byty. [online] [cit. 2015-02-05] Dostupné z: http://www.jaknabydleni.cz/obecni_byty.html.

Pečovatelská služba. [online] 27. 1. 2014. [cit. 2015-02-04] Dostupné z: <http://www.mp-sv.cz/cs/13368>.

Pravidla pro přidělování městských bytů. [online] [cit. 2015-02-06]
Dostupné z: <http://www.dsp-pv.cz/cz/m/dokumenty-byty/>.

SALFICKÁ, V. [online] 2011 [cit. 2015-03-02] Dostupné z: https://is.muni.cz/th/189969/fss_m/Salficka_Veronika_DP.pdf

Složení obyvatelstva podle pohlaví a jednotek věku. [online] 31. 12. 2013 [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?kapitola_id=371&potvrd=Zobrazit+tabulku&cas_2_141=20131231&go_zobraz=1&childsel0=1&childsel0=1&cislotab=04-02&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp

Sociální služby. 2015 [online] 8. 1. 2015 [cit. 2015-02-18] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/18661>.

Sociodemografická analýzy města Prostějova 2013. [online] 2013 [cit. 2015-03-01] Dostupné z: <http://www.prostejov.eu/files/Urad/Soc/KPSS/soc-dem-analy-za-2013-f.pdf>

Statistické informace: Prostějov. [online] 2013 [cit. 2015-03-01] Dostupné z: <http://www.odhadonline.cz/odhad-statistika-kriminalita-nezamestnanost-prumerna-mzda-nemoci-znalecky-posudek-odhadce-znalec-obec-prostejov-okr-prostejov/>.

SVOBODOVÁ, K. 2011. Demografické stárnutí a životní podmínky seniorů. s. 185-194 in *Demografie* [online] 2010, roč. 52, č. 4. [cit. 2015-02-15]. ISSN 0011-8265. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/Do157-4.pdf>.

SÝKOROVÁ, D. 2006. Prostor a věci v kontextu stáří. s. 401-421 in *Sociologický časopis* [online] 2008, roč. 44, č. 2. [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/3343d5d1da3bd04d55c59a18-40244bea5cdae833_517_2008-2Sykorova.pdf.

TEMELOVÁ, J. DVOŘÁKOVÁ, N, SLEZÁKOVÁ, A. 2010. *Rezidenční spokojenost seniorů v proměňujících se čtvrtích Prahy.* [online] 2010 [cit.

2015-02-01] Dostupné z: http://socstudia.fss.muni.cz/?q=archiv_all&field_rok_value%5B%5D=2013.

URBANOVÁ, E. 2012. *Bydlení seniorů – ústav nebo domov?* [online] 17. 4. 2012. [cit. 2015-02-02] Dostupné z: <https://dspace.k.utb.cz/handle/1056-3/19998>.

www.csspv.cz

www.cmreality.cz

www.jhreality.cz

www.mmreality.cz

www.rksting.cz

www.vasereality-pv.cz

ZDAŘILOVÁ, R. 2011. *Celoživotní bydlení – metodický materiál ČKAIT* [online] 3. října 2013. [cit. 2015-02-02] Dostupné z: http://www.disparity.cz/data/usr_048_default/zk_zdari-lova.pdf.

Právní předpisy

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách

Seznam grafů a tabulek

Graf č. 1 – Podíl seniorské populace vůči ostatní populaci k 31. 12. 2013 (zdroj dat: ČSÚ, 2013)	13
Graf č. 2 – Rozložení žen a mužů ve věku 65 a více k 31. 12. 2013 (zdroj dat: ČSÚ, 2013).....	14
Graf č. 3 – Rozložení věkových skupin v Prostějově k 31. 12. 2013 (zdroj dat: Odhadonline, 2013).....	31
Graf č. 4 – Rozložení žen podle věkových kategorií v Prostějově k 31. 12. 2013 (zdroj dat: ČSÚ, 2014)	31
Graf č. 5 – Rozložení mužů podle věkových kategorií v Prostějově k 31. 12. 2013 (zdroj dat: ČSÚ, 2014)	32
Tabulka č. 1 – Poměr respondentů z různých typů bydlení	37
Tabulka č. 2 – Rozložení respondentů podle věku a pohlaví	37
Tabulka č. 3 – Hodnocení bydlení v souvztažnosti s jeho velikostí.....	43
Graf č. 6 – Četnost respondentů v rámci kategorií finanční situace.....	44
Tabulka č. 4 – Rozložení respondentů dle kategorií finanční situace a pohlaví.....	45
Tabulka č. 5 - Rozložení respondentů dle finančních kategorií a věku	46
Tabulka č. 7 – Rozložení respondentů dle finančních kategorií a podílení se na výdajích za bydlení	46
Graf č. 7 – Četnost jednotlivých kategorií hodnocení výdajů na bydlení	47
Graf č. 8 – Četnosti odpovědí na vycházení s příjmy, které zbydou po zaplacení výdajů na bydlení	48
Tabulka č. 8 – Strategie řešení problémů s bydlením a jejich účinnost	49
Graf č. 9 – Přehled hodnocení kapacitní dostupnosti bydlení pro seniory ...	50

Graf č. 10 – Přehled hodnocení cenové dostupnosti bydlení pro seniory 51

Seznam příloh

1. Výše příspěvku na péči a vymezení základních životních potřeb
2. Operacionalizace výzkumných hypotéz
3. Vzor dotazníku
4. Přehled nájemního, vlastnického a družstevního bydlení

Přílohy

Příloha č. 1

Zdroj dat: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108#cast1>.

Výše příspěvku na péči pro osoby starší 18 let za kalendářní měsíc

Stupeň závislosti	Výše příspěvku v Kč
I. lehká závislost	800
II. středně těžká závislost	4 000
III. těžká závislost	8 000
IV. úplná závislost	12 000

Výčet základních životních potřeb

Mezi základní životní potřeby pro posuzování stupně závislosti patří:

- mobilita
- orientace
- komunikace
- stravování
- oblékání a obouvání
- tělesná hygiena
- výkon fyziologické potřeby
- péče o zdraví
- osobní aktivity
- péče o domácnost

Příloha č. 2

Operacionalizace výzkumných hypotéz

1. výzkumná otázka.: Jaký je stávající fond bydlení explicitně určeného pro seniory a bydlení vhodného pro seniory z hlediska cenové a kapacitní dostupnosti?
1. výzkumná hypotéza: Stávající fond bydlení explicitně určeného pro seniory je kapacitně nedostupnější než fond bydlení vhodného pro seniory.

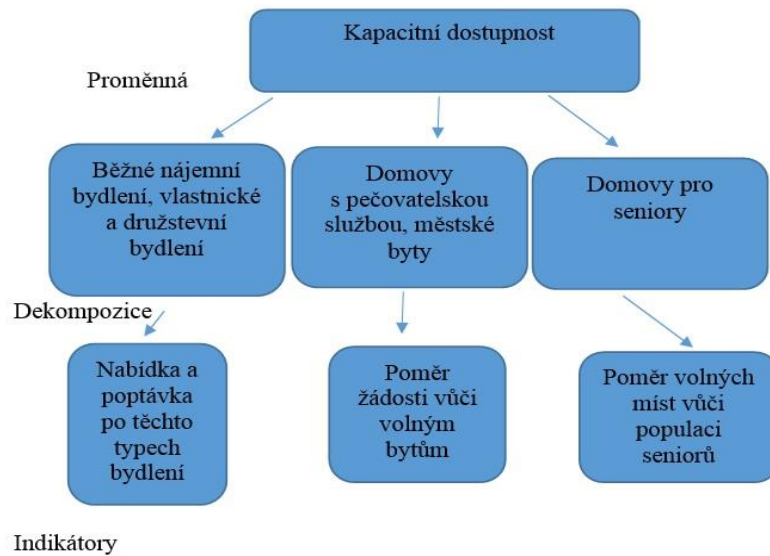
Závislou proměnnou je **kapacitní dostupnost**. Nezávislou proměnnou je **typ fondu bydlení**.

Kapacitní dostupnost operačně definuji jako množství bytů, které jsou volné a senior je tak může získat. Vzhledem k různým typům bydlení využívám pro měření kapacitní dostupnosti trojího způsobu.

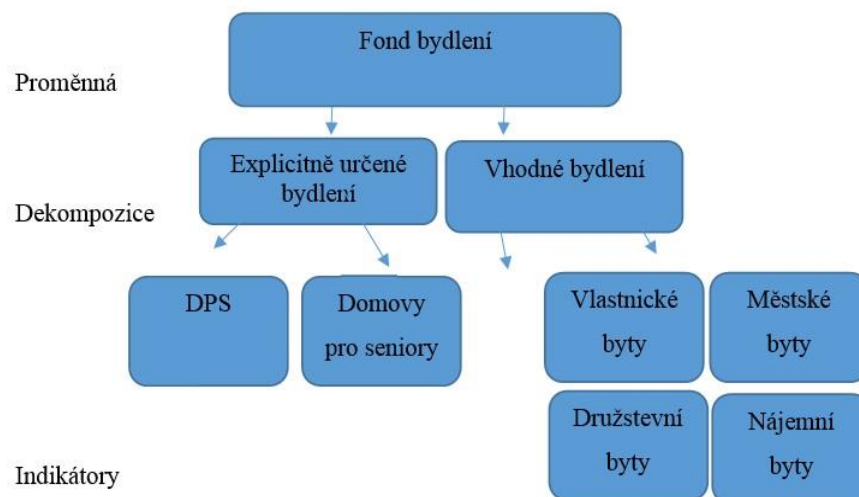
Běžné nájemní, vlastnické a družstevní bydlení, které sleduji na inzertních webech, hodnotím z hlediska nabídky a poptávky po těchto bytech, tzn., porovnávám množství nabízených bytů s počtem bytů, které byly za časový úsek prodány. Tím mohu usoudit, jak velká poptávka po těchto bytech je a zda jsou tyto typy kapacitně dostupné.

U bydlení v domovech s pečovatelskou službou využívám ke zjištění kapacitní dostupnosti údaje o počtu volných bytů vůči počtu žádostí, které jsou evidovány u tohoto typu bydlení.

U domovů pro seniory jsem byla nucena se uchýlit, z důvodu nedostupných informací o počtu žádostí v domovech, k porovnání volných míst v domově s celkovou populací seniorů v Prostějově.

Fond bydlení operačně definuji na fond explicitně určeného bydlení - tedy určeného přímo pro seniory a fond bydlení vhodného pro seniory. Struktura fondu je znázorněna ilustrací.

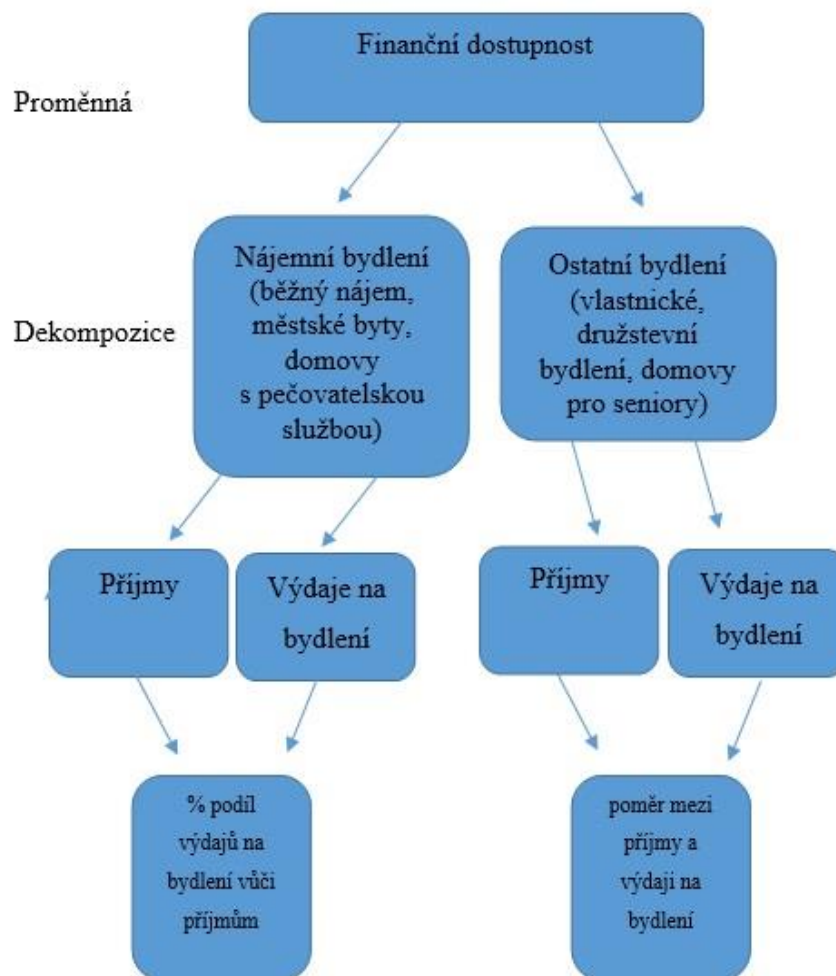
1. výzkumná otázka.: Jaký je stávající fond bydlení explicitně určeného pro seniory a bydlení vhodného pro seniory z hlediska cenové a kapacitní dostupnosti?
2. výzkumná hypotéza: Stávající fond bydlení pro seniory je cenově nedostupnější než fond bydlení vhodného pro seniory.

Závislá proměnná je **finanční dostupnost bydlení**. Nezávislou proměnnou je **typ fondu bydlení**.

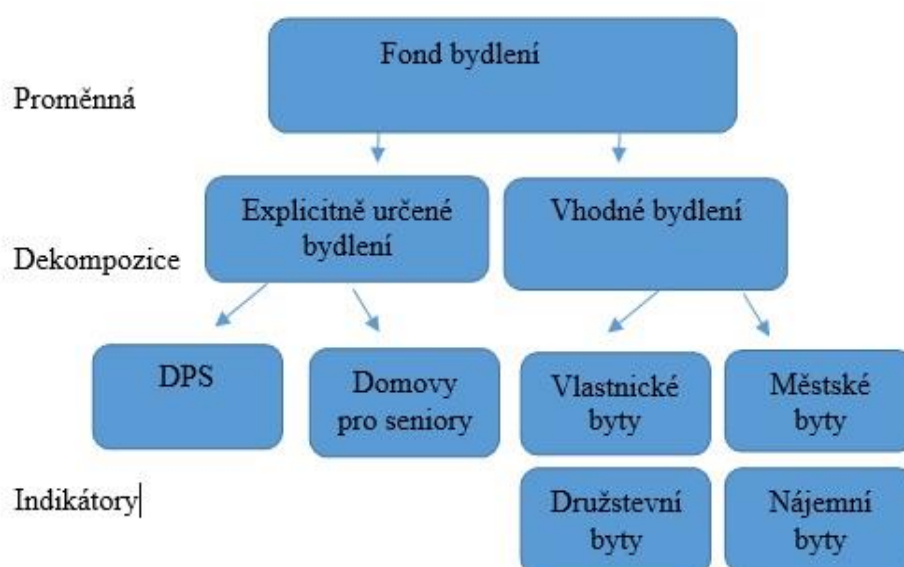
Finanční dostupnost bydlení operačně definuji dvěma způsoby. První způsob se týká nájemního bydlení, pro něž využívám koncept kapacitní dostupnosti nájemního bydlení podle Luxe a kol. (Lux, 2006, s. 857-861). Finanční dostupnost je vymezena jako velikost výdajů na bydlení do výše 25 % z celkových příjmů domácnosti. Bydlení je tedy finančně dostupné v případě, že nepřesahuje částku 25 % z příjmů seniora.

Vlastnické bydlení, družstevní bydlení a bydlení v domovech pro seniory posuzuji porovnáním výdajů na bydlení oproti příjmům seniorů. Pro posouzení finanční dostupnosti vlastnického bydlení sice existují indexy, které ve své práci uvádí i Lux a kol. (tamtéž, s. 860), já však pro takovou analýzu nemám dostupné informace ani znalosti pro jejich aplikaci (pozn. koncept zatížení výdaji, indikátor price-to-income ration).

Indikátory proměnné finanční dostupnost jsou především příjmy seniorů a výdaje na bydlení (tyto dva údaje získám z dotazníkového šetření), výše nájemného, pořizovací ceny bydlení (tyto údaje získám sledováním inzertních webů) a platby za služby (tyto data získám z ceníků domovů pro seniory). Průběh operacionalizace této proměnné viz následující ilustrace.

Fond bydlení operačně definují na fond explicitně určený pro seniory a fond bydlení vhodného pro seniory. Struktura fondů je znázorněna ilustrací.

2. výzkumná otázka.: Vyhovuje seniorům jejich současné bydlení?
3. výzkumná hypotéza: Většině seniorů jejich současné bydlení vyhovuje.

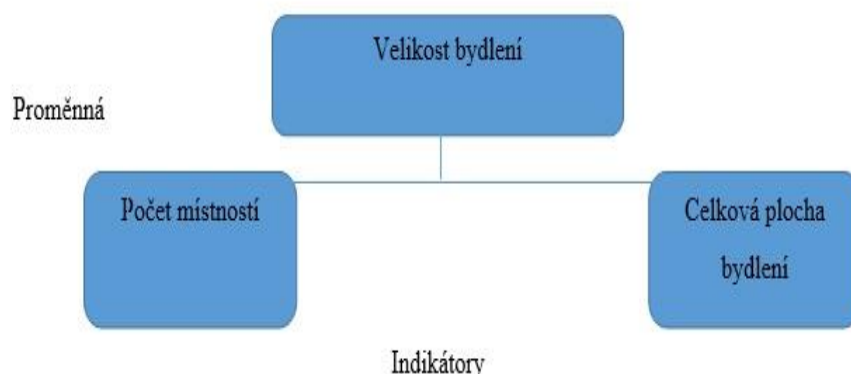
Proměnnou je zde **vyhovující bydlení**, tzn. bydlení, které odpovídá potřebám seniora. Většinou myslím to, že více než 75% seniorů posoudí své bydlení jako naprosto či spíše odpovídající jejich potřebám. Hypotéza tedy bude měřena za pomoci formulace otázky do dotazníku.

2. výzkumná otázka.: Vyhovuje seniorům jejich současné bydlení?
  - a. Závísí spokojenost seniorů s bydlením na velikosti jejich bydlení?
4. výzkumná hypotéza: Bydlení odpovídající potřebám seniora závisí na velikosti bydlení.

Závislou proměnnou je zde spokojenost seniora s bydlením. Nezávislou proměnnou je velikost bydlení.

Spokojenost seniorů s bydlením jsem operacionalizovala pomocí pěti stupňové hodnotící škály. Škála bude sestavena od jedničky do pětky, kdy jedna bude znamenat „naprosto odpovídá“ a pět bude znamenat „naprosto neodpovídá“.

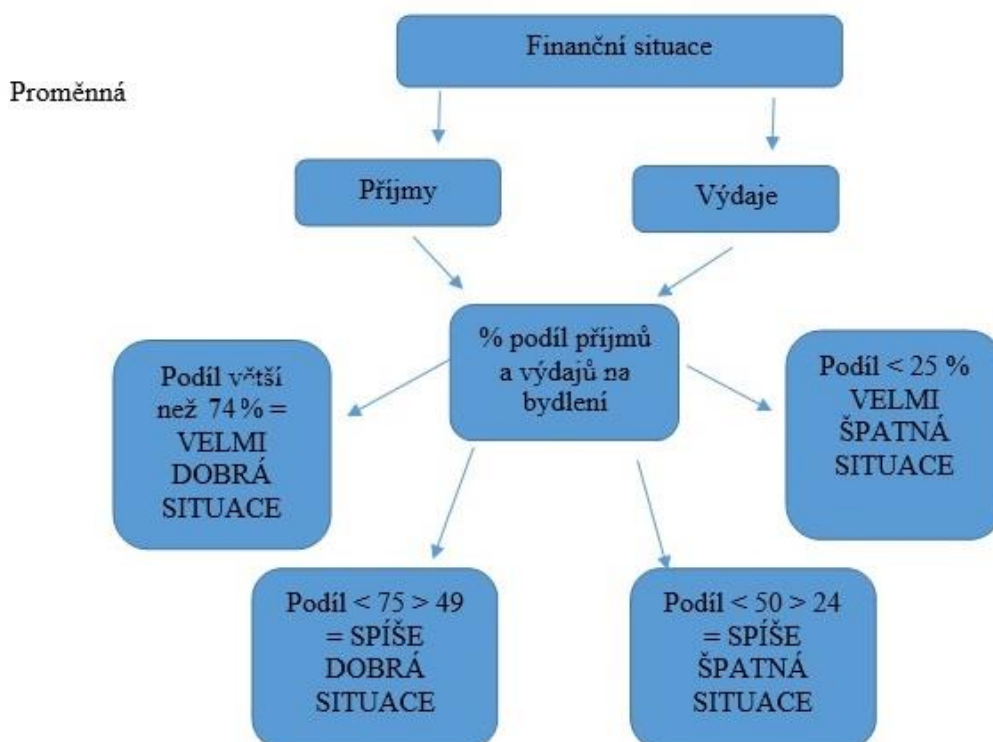
Proměnnou velikost bydlení jsem také operacionalizovala za pomoci počtu místností bydlení seniorů a celkové rozlohy bydlení, jak znázorňuje následující ilustrace. Měření proběhne na základě formulace otázky do dotazníku.

3. výzkumná otázka: Jaká je finanční situace seniorů v Prostějově v souvislosti s bydlením?
5. výzkumná hypotéza: Finanční situace většiny seniorů v Prostějově v souvislosti s bydlením je dobrá.

Proměnnou **finanční situaci** jsem operačně definovala jako rozdíl (vyjádřený v procentech) příjmů a výdajů na bydlení. Jako kritérium pro určení finanční situace mi poslouží procentuální velikost výše uvedeného rozdílu, podle kterého si vytvořím celkem čtyři kategorie, a to velmi dobrá (zůstává více než 75 % z příjmů po zaplacení výdajů na bydlení), spíše dobrá (% vyjádření zbylých příjmů po zaplacení výdajů na bydlení $< 75 \% > 49 \%$), spíše špatná (velikost příjmů po zaplacení výdajů na bydlení $< 50 \% > 24 \%$) a velmi špatná finanční situace (zůstává méně než 25 % z příjmů po zaplacení výdajů na bydlení). Seniory potom do těchto kategorií rozdělím. Schéma operacionalizace viz následující ilustrace.

Tím, že je situace většiny seniorů dobrá, míním fakt, že více jak 75 % seniorů bude spadat do kategorie velmi dobré a spíše dobré finanční situace.

3. výzkumná otázka: Jaká je finanční situace seniorů v Prostějově v souvislosti s bydlením?

a. Jaké faktory ovlivňují finanční situaci seniorů?

6. výzkumná hypotéza: Finanční situace seniorů je ovlivněna pohlavím, věkem, počtem členů domácnosti a spolupodílením se na platbě výdajů za bydlení.

Závislou proměnnou **finanční situaci** jsem definovala u předchozí hypotézy. Jedná se procentuální vyjádření rozdílu mezi příjmy a výdaji na bydlení a následné zařazení těchto údajů do čtyř kategorií hodnotících finanční situaci.

Nezávislou proměnnou **pohlaví** operačně definuji jako variantu uvedenou při otázce na pohlaví, kterou formuluji do dotazníku. Stejně tak budu postupovat i v rámci dalších nezávislých proměnných, tedy **věku, počtu členů domácnosti a spolupodílení** se na platbě výdajů za bydlení. Počtem členů domácnosti míním to, zda senior žije sám nebo s partnerem, dětmi či někým jiným. U spolupodílení se zaměřuji na to, zda senior platí výdaje sám, nebo mu někdo pomáhá. U proměnné **věk, počet členů domácnosti a spolupodílení** použiji pro zjednodušení analýzy dvě kategorie, tzn., věk si rozčlením na 3. a 4. věk, počet členů domácnosti a spolupodílení si rozdělím také na dvě kategorie „sám“ nebo „s někým“.

Měření bude probíhat za pomoci rozložení finanční situace vůči jednotlivým nezávislým proměnným, tzn., respondenti budou zařazení podle nezávislé proměnné a jejich finanční situace.

3. výzkumná otázka: Jaká je finanční situace seniorů v Prostějově v souvislosti s bydlením?

b. Jak senioři posuzují výdaje na bydlení vzhledem k jejich příjmům?

7. výzkumná hypotéza: Většina seniorů označuje své výdaje na bydlení za nepřiměřené příjmům.

Proměnnou **přiměřenost příjmů**, resp. nepřiměřenost operacionalizuji za pomoci seniory subjektivně provedeného hodnocení přiměřenosti výdajů na

bydlení vůči jejich celkovým příjmům. To znamená, že do dotazníku umístím otázku, ve které si budou moci zvolit možnost, zda jsou výdaje naprosto přiměřené, spíše přiměřené, spíše nepřiměřené a naprosto nepřiměřené vůči celkovým příjmům seniora.

Většinou seniorů míním více než 75 % respondentů, kteří označí možnost spíše či naprosto nepřiměřené výdaje.

3. výzkumná otázka: Jaká je finanční situace seniorů v Prostějově v souvislosti s bydlením?

c. Vycházejí senioři s příjmy, které jim zůstanou po zaplacení výdajů na bydlení?

8. výzkumná hypotéza: Prostějovští senioři se zbylými příjmy nevycházejí.

Proměnnou **vycházení se zbylými příjmy** jsem operacionalizovala jako subjektivní názor seniorů na tento problém, tzn., že do dotazníku umístím otázku, kde si bude senior moci zvolit z uvedených možností, do jaké míry vychází se zbylými příjmy po zaplacení výdajů na bydlení.

Měření hypotézy proběhne na základě četnosti hodnocení, které respondenti přiřknou svým zbylým příjmům. Ve prospěch hypotézy potom bude mluvit, když více než 75 % respondentů označí možnost, že se zbylými výdaji nevycházejí.

3. v. o.: Jaká je finanční situace seniorů v Prostějově v souvislosti s bydlením?

d. Jsou senioři v Prostějově ohroženi problémy s udržení bydlení v souvislosti s finanční situací?

9. výzkumná hypotéza: Většina seniorů nemá problémy s udržení bydlení v souvislosti s finanční situací.

Proměnnou **ohroženost problémy s udržení bydlení** operačně definuji za pomoci subjektivní odpovědi seniora. Pro měření tedy musím formulovat otázky do dotazníku. Otázky budou dvě. První se bude orientovat na zkušenost s problémy v minulosti a druhá v přítomnosti. První otázka nebude vymezena

problémy s finanční situací, takže bude mít charakter polootevřené otázky, kdy otevřená část bude pro uvedení důvodu, který k těmto problémům vedl. Druhá otázka bude zaměřena na přítomnost a vymezena problémy vzniklými finanční situací.

Měření hypotézy potom proběhne na základě četnosti odpovědí uvedených u těchto dvou otázek.

3. výzkumná otázka: Jaká je finanční situace seniorů v Prostějově v souvislosti s bydlením?

e. Jaké strategie senioři volí pro udržení svého bydlení a jsou tyto strategie účinné?

10. výzkumná hypotéza: Nejčastěji volenou strategií na zvládnutí problémů souvisejících s bydlením je šetření na ostatních potřebách.

Proměnnou **strategii na zvládnutí problémů souvisejících s bydlením** operačně definuji jako způsob řešení těchto problémů. Pro zjištění potřebných dat formuluji otázku do dotazníku. Na otázku bude možné kromě výběru z výčtu možností odpovědět i vlastními slovy.

Měření hypotézy poté proběhne na základě četnosti odpovědí u jednotlivých strategií. Za nejčastěji volenou strategií bude označena ta, která bude mít nejvíce hlasů. V mém případě tedy předpokládám, že nejvíce hlasu získá právě strategie šetření na ostatních potřebách.

3. výzkumná otázka: Jaká je finanční situace seniorů v Prostějově v souvislosti s bydlením?

d. Jaké strategie senioři volí pro udržení svého bydlení a jsou tyto strategie účinné?

11. výzkumná hypotéza: Zvolená strategie je většinou účinná.

Pro definici proměnné **účinnost** využiji subjektivního hodnocení respondentů o účinnosti jejich strategie pro řešení problémů s bydlením. Toto subjektivní hodnocení získám za pomoci formulace otázky do dotazníku. Otázka bude uzavřená, tzn., respondenti dostanou na výběr několik možností a z nich

zvolí tu možnost, která bude nejlépe vystihovat podstatu jejich strategie ke zvládnutí problému s bydlením.

Tím, že budou strategie většinou účinné, myslím to, že více jak 75 % respondentů svoji strategii ohodnotí pozitivně.

4. výzkumná otázka: Jak prostějovští senioři hodnotí kapacitní a cenovou dostupnost fondu bydlení explicitně určeného a vhodného pro seniory?

12. výzkumná hypotéza: Kapacitní dostupnost fondu explicitně určeného bydlení je dle seniorů nedostatečná oproti fondu bydlení vhodného pro seniory.

Proměnnou **kapacitní dostupnost** jsem operačně definovala jako počet bytů či možností bydlení, které jsou volné, resp. je respondent může získat. Proměnnou **typ fondu bydlení** operačně definuji jako fond bydlení explicitně určeného pro seniory, tedy ty možnosti, které jsou určeny přímo seniorům. Fond bydlení vhodného pro seniory operačně definuji jako „běžné“ bydlení (nájemní, družstevní a vlastnické) a městské byty.

Měření této hypotézy postavím na formulaci a vytvoření baterie otázek, která bude zahrnovat všechny existující typy bydlení v Prostějově. U těchto typů bude vždy přiřazena hodnotící škála od 1 do 5, kde jedna bude znamenat dostatek a čtyři nedostatek. Pětka bude znamenat odpověď nevím, tzn., že ji respondent zvolí v případě, kdy není o možnosti (typu) bydlení informován a v tom případě nemůže posoudit ani jeho kapacitní dostupnost.

Dostupnost budu hodnotit na základě četnosti hodnocení daného typu bydlení.

4. výzkumná otázka: Jak prostějovští senioři hodnotí kapacitní a cenovou dostupnost fondu bydlení explicitně určeného a vhodného pro seniory?

13. výzkumná hypotéza: Cenová dostupnost explicitně určeného bydlení je, dle seniorů, oproti bydlení vhodnému pro seniory nedostatečná.

Proměnnou **finanční dostupnost** bydlení jsem definovala již u hypotézy č. 1. Jedná se o množství bytů, které jsou u jednotlivých typů bydlení volné (lze je získat). Proměnnou **typu fondu** jsem definovala taktéž u hypotézy č. 1. Explicitně

určené bydlení jsou typy bydlení, které jsou přímo určeny pro seniory (domovy pro seniory a domovy s pečovatelskou službou), a bytový fond bydlení vhodného pro seniory zahrnuje městské byty a běžné bydlení (nájemní, vlastnické a družstevní).

Hypotéza bude měřena za pomoci konstrukce baterie otázek zahrnující jednotlivé typy bydlení a hodnotící škálu od 1 do 5, kde jedna znamená velmi levné a čtyři velmi drahé. Pětku senior zvolí v případě, kdy nebude vědět (nebude informovaný o daném typu bydlení).

Příloha č. 3

Dotazník

Vážené dámy a vážení pánové,

jsem studentka aplikované ekonomie a sociologie Univerzity Palackého v Olomouci a chtěla bych Vás poprosit o vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí mé diplomové práce. Cílem dotazníku je zjistit, jak se žije a bydlí seniorům v Prostějově.

Tento dotazník je anonymní a zodpovězení otázek je dobrovolné. Zavazuji se, že veškerá data získaná z dotazníku budou použita pouze pro účel mé diplomové práce. K vyplněným dotazníkům se nedostane nikdo nepovolaný. Přístup k nim mám pouze já a paní docentka Sýkorová jako vedoucí práce. Data z dotazníku budou následně zpracována počítačově.

Vyplněné dotazníky můžete odevzdat přímo mně v domluveném termínu, to je .....

V případě jakýchkoliv dotazů se obraťte na následující kontaktní osoby:

Monika Merdová

Diplomantka

Tel.: +420 730 660 194

E-mail: merdova.monika@seznam.cz

Doc. PhDr. Dana Sýkorová, Ph.D.

Vedoucí bakalářské práce

Tel.: +420 779 323 440

E-mail: dana.sykorova@upol.cz

Radmila Wágnerová

Odborná sekretářka

Tel.: +420 779 323 440

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Křížkovského 10

771 80 Olomouc

Úvodem dotazníku bych Vás chtěla poprosit o sdělení několika údajů týkajících se Vašeho bydlení.

1) Prosím uveďte, kde bydlíte:

(A)

1. Nájemní byt patřící
  - a) městu
  - b) soukromému vlastníkovi
  - c) městu s poskytovanou pečovatelskou službou (domovy s pečovatelskou službou)
2. Byt v osobním vlastnictví
3. Byt v družstevním vlastnictví
4. Byt v domově pro seniory

2) Kolik místností má Vaše bydlení? Do následující tabulky запиšte číslem počet místností, dále zakroužkujte vyhovující možnost.

(B)

Počet místností (bez kuchyně a sociálního zařízení)	Kuchyň/Kuchyňský kout	Sociální zařízení (WC, koupelna)
	MÁM/NEMÁM	MÁM/NEMÁM

3) Pokuste se prosím odhadnout velikost celkové plochy Vašeho bytu, tzn. plochu, kterou zabírá kuchyň nebo kuchyňský kout, obývací pokoj, ložnice a sociální zařízení.

(C)

1. do 40 m²
2. 41 – 60 m²
3. 61 – 80 m²
4. 81 – 100 m²
5. nad 101 m²

- 4) Když se zamyslíte nad Vaší bytovou situací, odpovídá velikost bytu Vaším potřebám? Svůj názor prosím vyjádřete na stupnici od jedné do pěti, kde jedna znamená „NAPROSTO ODPOVÍDÁ“ a pět znamená „NAPROSTO NEODPOVÍDÁ“.

(D)

Naprosto odpovídá 1 2 3 4 5 Naprosto neodpovídá

Pokud jste svoji odpověď vyjádřili číslem 3, 4 nebo 5, uveďte prosím, proč rozloha bytu neodpovídá Vaším potřebám.

.....

V současnosti se řada seniorů potýká s potížemi spojenými s udržení či ztrátou bytu v souvislosti s poměrně vysokými výdaji na bydlení. Ceny rostou, zatímco mzdy či důchody se zvyšují málo nebo vůbec ne. Zajímalo by mne, zda se tento problém týká i Vás.

Následujících několik otázek se Vás budu ptát na výdaje za bydlení ve vztahu k Vaším příjmům.

- 5) Prosím, uveďte k jednotlivým položkám na bydlení přibližnou částku, kterou za ně měsíčně platíte. Pokud některá položka netvoří Vaše výdaje na bydlení, tzn., neplatíte ji, zvolte možnost „NETÝKÁ SE MNE“. V případě, že částku z nějakého důvodu nevíte, zvolte možnost „nedokáži posoudit“.

(E)

1. Nájemné	..... Kč/NETÝKÁ SE MNE
2. Elektrická a tepelná energie, plyn, paliva	..... Kč/NETÝKÁ SE MNE
3. Dodávky vody (vodné, stočné)	..... Kč/NETÝKÁ SE MNE
4. Běžná údržba a opravy bytu	..... Kč/NETÝKÁ SE MNE
5. Příspěvek do fondu oprav	..... Kč/NETÝKÁ SE MNE
6. Pojištění domácnosti	..... Kč/NETÝKÁ SE MNE
7. Výdaje na údržbu spol. prostor	..... Kč/NETÝKÁ SE MNE
8. Nedokáži posoudit	

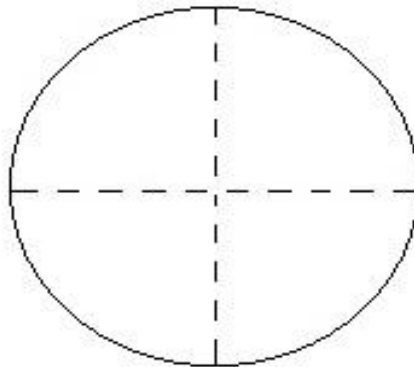
- 6) S ohledem na aktuální situaci bydlení jsou důležité Vaše celkové příjmy. Celkovými příjmy míním součet důchodu, případně sociálních dávek či přivýdělků. Prosím uveďte přibližnou částku.

(F)

.....

- 7) Do následujícího „koláče“, který představuje Váš celkový čistý příjem, tj. to, co dostanete „na ruku“, prosím zakreslete, jak velkou část tvoří výdaje na bydlení.

(G)

- 8) Kdybyste měl/a zhodnotit, kolik platíte za bydlení, a srovnat to s Vašimi celkovými příjmy, jak byste hodnotil/a Vaše výdaje na bydlení?

(H)

Vaše výdaje na bydlení jsou:

1. naprosto přiměřené
2. spíše přiměřené
3. spíše nepřiměřené
4. naprosto nepřiměřené
5. nedokáži posoudit

V případě, že o Vašich výdajích na bydlení uvažujete jako o spíše nepřiměřených nebo nepřiměřených, můžete prosím uvést důvod?

.....

9) Jak vycházíte s příjmy, které Vám zůstanou po zaplacení celkových výdajů na bydlení?

(I)

1. vycházím dobře, tzn., nedělá mi problém vyjít
2. vycházím „jakž takž“, tzn., občas mám problémy vyjít
3. spíše nevycházím, tzn., skoro vždy mám problémy vyjít
4. naprosto nevycházím, mám stále problémy s tím, abych vyšel/a
5. nedokáži posoudit

10) Vyskytly se někdy ve Vaší minulosti problémy s udržením nebo ztrátou střechy nad hlavou?

(J)

1. Ano
2. Ne

Pokud jste odpověděli ANO, napište prosím, v jakém životním období se Vám to přihodilo a v souvislosti s čím.

.....

11) Každý, kdo se dostane do situace, kdy je ohrožen ztrátou bydlení, se zachová jinak. Někdo využije možnost se přestěhovat, někomu je poskytnuta podpora od přátel či rodiny. Pro někoho může být poslední pomocí půjčka. Žádné z řešení takové situace není špatné. Pokud se **PRÁVĚ NACHÁZÍTE V PODOBNÉ SITUACI**, zajímalo by mne, jak ji řešíte. Prosím, zakroužkujte vyhovující odpovědi. (K)

1. Tato situace se mě netýká
2. Šetřím na ostatních potřebách
3. Situaci řeším přivýdělkem
4. Někdo mi finančně pomáhá
5. Stěhuji se
6. Vzal jsem si půjčku
7. Situaci neřeším z tohoto důvodu

.....

8. Jiné, prosím uveďte

.....

12) Jestliže se **VÁS TÝKÁ** situace uvedená v předchozí otázce, tzn., máte v současnosti problémy s hrazením výdajů na bydlení, posuďte prosím, jak účinný je Váš způsob řešení, který jste uvedl/a v předchozí otázce. Kdybyste tedy měl/a posoudit účinnost Vámi zvoleného řešení situace, zhodnotili byste ho jako: (L)

1. velmi účinné, tzn., řešení zcela funguje
2. spíše účinné, tzn., řešení má určité „mouchy“ ale funguje
3. spíše neúčinné, tzn., řešení spíše nefunguje, než funguje
4. naprosto neúčinné, tzn., řešení naprosto nefunguje

Nyní se obrátím k bytové situaci v Prostějově. V Prostějově existuje několik možností bydlení pro seniory. Jedná se o bydlení „běžné“ a „sociální“. Zajímalo by mne, jestli o jednotlivých možnostech bydlení pro seniory víte. Důležitý je pro mě také Váš názor na kapacitní možnosti bydlení, tedy na počet volných bytů a míst v zařízeních pro seniory, a na finanční náročnost, tedy na cenu, za kterou je bydlení poskytováno.

13) Výzkumy uskutečněné v některých městech vypovídají o nedostatku volných bytů nebo míst v zařízeních pro seniory. Jak byste hodnotil/a situaci v Prostějově? Zaškrtněte vyhovující možnost. (M)

	Dostatek	Spíše dostatek	Spíše nedostatek	Nedostatek	Nevím
1. Nájemní byt patřící:					
a) Městu	1	2	3	4	5
b) Soukromému vlastníkovi	1	2	3	4	5
c) Městu s poskytovanou pečovatelskou službou	1	2	3	4	5
2. Byty v osobním vlastnictví	1	2	3	4	5
3. Byty v družstevním vlastnictví	1	2	3	4	5
4. Byty v domově pro seniory	1	2	3	4	5

14) Nyní bych Vás poprosila, abyste se zamyslel/a nad finanční dostupností sociálního nebo běžného bydlení, tj. nad tím, zda je pro Vás bydlení v Prostějově drahé nebo levné. Prosím, zaškrtněte vyhovující možnost.

(N)

	Velmi levné	Levné	Drahé	Velmi drahé	Nevím
1. Nájemní byt patří:					
a) Městu	1	2	3	4	5
b) Soukromému vlastníkovi	1	2	3	4	5
c) Městu s poskytovanou pečovatelskou službou	1	2	3	4	5
2. Byty v osobním vlastnictví	1	2	3	4	5
3. Byty v družstevním vlastnictví	1	2	3	4	5
4. Byty v domově pro seniory	1	2	3	4	5

Závěrem tohoto dotazníku bych Vás chtěla požádat o sdělení několika málo údajů, které mi pomohou lépe popsat soubor osob účastnících se našeho výzkumu.

15) Jste:

(O)

1. Žena
2. Muž

16) Prosím, uveďte svůj věk.

(P)

.....

17) Žijete ve společném bytě, domě s:

(Q)

1. partnerem/partnerkou
2. dětmi
3. sám/sama
4. s jinou osobou (známými, přáteli apod.), prosím, upřesněte

.....

18) Podílí se na platbách za bydlení někdo další?

(R)

1. Ano, kdo:
  - a) partner/ka
  - b) děti/vnuci
  - c) někdo jiný, prosím upřesněte

.....

2. Ne, hradím vše sám/sama

Nyní jste se dostal/a na konec dotazníku. Děkuji Vám za Vaši ochotu a čas. Pokud byste měl/a zájem, na prázdné řádky pod tímto textem můžete napsat své připomínky, nápady či návrhy – jak k výzkumu, tak k řešení bytové situace seniorů v Prostějově. Ještě jednou Vám děkuji a přeji krásný den.

.....

Příloha č. 4

Zdroje pro všechny data: www.cmreality.cz; www.jhreality.cz;
www.mmreality.cz; www.rksting.cz; www.vasereality-pv.cz.

Přehled nájemního bydlení

JH Reality					
	1+kk	1+1	2+kk	2+1	celkem
celkem bytů	1	4	0	1	6
prodáno bytů	1	4	0	1	6
průměrný nájem	4 233 Kč				
medián nájmu	5 600 Kč				

CM Reality					
	1+kk	1+1	2+kk	2+1	celkem
celkem bytů	2	6	2	0	10
prodáno bytů	2	3	1	0	6
průměrný nájem	5 360 Kč				
medián nájmu	5 300 Kč				

M & M Reality					
	1+kk	1+1	2+kk	2+1	celkem
celkem bytů	2	7	0	4	13
prodáno bytů	1	4	0	2	7
průměrný nájem	5 225 Kč				
medián nájmu	6 000 Kč				

Vaše reality					
	1+kk	1+1	2+kk	2+1	celkem
celkem bytů	0	0	1	0	1
prodáno bytů	0	0	0	0	0
nájem	5 300 Kč				

RK Sting					
	1+kk	1+1	2+kk	2+1	celkem
celkem bytů	0	0	0	4	4
prodáno bytů	0	0	0	2	2
průměrný nájem	6 975 Kč				
medián nájmu	6 200 Kč				

Vzhledem k mediánu příjmů respondentů výzkumu, který je 10 550 Kč a vzhledem ke kritériu finanční dostupnosti stanoveném pro nájemní bydlení, je toto bydlení finančně nedostupné.

Přehled vlastnického bydlení

JH Reality					
	1+kk	1+1	2+kk	2+1	celkem
celkem bytů	1	1	1	0	3
prodáno bytů	1	0	0	0	1
průměrný cena	837 667 Kč				
medián ceny	819 000 Kč				

CM Reality					
	1+kk	1+1	2+kk	2+1	celkem
celkem bytů	0	0	0	1	1
prodáno bytů	0	0	0	1	1
cena	750 000 Kč				

M & M Reality					
	1+kk	1+1	2+kk	2+1	celkem
celkem bytů	0	1	10	4	15
prodáno bytů	0	0	3	2	5
průměrný cena	1 309 117 Kč				
medián ceny	1 280 500 Kč				

Vaše reality					
	1+kk	1+1	2+kk	2+1	celkem
celkem bytů	0	1	0	2	3
prodáno bytů	1	0	0	1	2
průměrný cena	773 333 Kč				
medián ceny	850 000 Kč				

RK Sting					
	1+kk	1+1	2+kk	2+1	celkem
celkem bytů	2	0	1	3	6
prodáno bytů	1	0	1	2	4
průměrný cena	872 833 Kč				
medián ceny	834 500 Kč				

Tento typ bydlení je pro seniory finančně nedostupný kvůli velikosti částky nutné k jeho pořízení.

Přehled družstevního bydlení

JH Reality					
	1+kk	1+1	2+kk	2+1	celkem
celkem bytů	0	0	0	1	1
prodáno bytů	0	0	0	1	1
cena	749 000 Kč				

CM Reality					
	1+kk	1+1	2+kk	2+1	celkem
celkem bytů	1	0	0	3	4
prodáno bytů	1	0	0	1	2
průměrná cena	601 250 Kč				
medián ceny	597 500 Kč				

M & M Reality					
	1+kk	1+1	2+kk	2+1	celkem
celkem bytů	0	3	0	2	5
prodáno bytů	0	1	0	0	1
průměrná cena	650 000 Kč				
medián ceny	650 000 Kč				

JH Reality					
	1+kk	1+1	2+kk	2+1	celkem
celkem bytů	0	1	0	2	3
prodáno bytů	0	1	0	2	3
průměrná cena	800 000 Kč				
medián ceny	700 000 Kč				

RK Sting					
	1+kk	1+1	2+kk	2+2	celkem
celkem bytů	0	4	0	2	6
prodáno bytů	0	4	0	1	5
průměrná cena	634 833 Kč				
medián ceny	600 000 Kč				

Tento typ bydlení není pro seniory také finančně dostupný, oproti bydlení vlastnickému vykazuje menší pořizovací výdaje, stále se však jedná pro seniory o částky vysokou.